

Riikkamaria Korhonen

KOKONAISVALTAINEN TEATTERIKOKEMUS

Löytöretki Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtumassa

Pro Gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Taidekasvatus
Joulukuu 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

<i>Tiedekunta – Faculty</i> <i>Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta</i>	<i>Laitos – Department</i> <i>Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos</i>
<i>Tekijä – Author</i> <i>Riikka Maria Korhonen</i>	
<i>Työn nimi – Title</i> <i>Kokonaisvaltainen teatterikokemus – Löytöretki Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtumassa</i>	
<i>Oppiaine – Subject</i> <i>Taidekasvatus</i>	<i>Työn laji – Level</i> <i>Pro Gradu -tutkielma</i>
<i>Aika – Month and year</i> <i>Joulukuu 2018</i>	<i>Sivumäärä – Number of pages</i> <i>81</i>
<i>Tiivistelmä – Abstract</i> <i>Teatteritapahtumassa syntyvä kokemus pitää sisällään muutakin kuin esityskokemuksen, se alkaa ennen teatteriin saapumista ja voi jatkua pitkäänkin esityksen päätyttyä. Tämä näkemystä käytin työni lähtökohtana. Tutkimukseni pyrki selvittämään, miten kokonaisvaltaista teatterikokemusta kuvataan sekä luomaan hahmotelman mitä se on.</i> <i>Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin monimenetelmäisesti Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtumissa, kyselyinä 108 teatterissa kävijälle joulukuussa 2014 sekä ryhmäkeskusteluna seitsemälle henkilölle helmikuussa 2015. Tutkimus eteni löytöretkenä, jossa aineistot toimivat suuntaviittoina ja, joita tarkasteltiin työn teoreettisessa osassa Willmar Sauterin teatteritapahtuma käsitteeseen pohjaten, mutta laajentamalla näkemys kokonaisvaltaiseen teatteritapahtumaan. Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottamiseksi taustalla vaikutti John Deweyn kokemusfilosofian periaatteet. Teatterissa syntyvää kokonaisvaltaista kokemusta tarkasteltiin avaamalla näitä kokemuksessa vaikuttavia tekijöitä.</i> <i>Työni osoittaa, että kokonaisvaltaista teatterikokemusta tutkiessa Sauterin teatteritapahtuma käsitteen voi ja tulee nähtävä kokonaisvaltaisemmin. Samalla katsomisen suunta kohdistuu teatterissa kävijään ja hänen kokonaisvaltaiseen kokemukseen, johon vaikuttavat esitys, teatteritapahtuman muut osa-alueet ja konteksti. Kokonaisvaltainen teatterikokemus voi edetä teatteritapahtuman aikana kolmella eri tasolla, joiden syvimmällä symbolisella tasolla kokonaisvaltaisessa kokemuksessa esiintyy esteettisiä piirteitä. Tässä kohtaa Sauterin teatteritapahtuman käsite ja Deweyn kokemusfilosofia yhdistyvät.</i> <i>Tutkimuksessani esitelty hahmotelma on avaus uudelle tavalle tarkastella teatteritapahtumaa ja kokonaisvaltaista teatterikokemusta sekä ymmärtää kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen vaikuttavia tekijöitä.</i>	
<i>Asiasanat – Keywords</i> <i>teatterikokemus, teatteritapahtuma, kokonaisvaltainen, vuorovaikutus, teatterielämys, teatteri, kokemus</i>	
<i>Säilytyspaikka – Depository</i> <i>Jyväskylän yliopisto</i>	
<i>Muita tietoja – Additional information</i>	

SISÄLLYS

1	MATKASUUNNITELMA	5
2	MAAPERÄ JA KANSSAMATKAAJAT	12
2.1	Deweyn kokemusfilosofia – tarkastelun silmälasit.....	12
2.1.1	Miten kokemus syntyy?	12
2.1.2	Kokemusten virta.....	15
2.1.3	Ainutkertainen tilanne, ainutlaatuinen kokemus.....	16
2.1.4	Kokonaiskokemus.....	18
2.2	Kuopion kaupunginteatteri - maaperä.....	19
2.2.1	Teatteriin kohdistuvat vaatimukset ja haasteet.....	21
2.2.2	Kokemukseen vaikuttavat hiljaiset jäljet.....	22
2.2.3	Yleisölämpio henkisenä välitilana ja vuorovaikutuksena	24
2.3	Sauterin teatteritapahtuma – konteksti uuteen tuttavaan.....	26
2.3.1	Teatterilliset kommunikaation mallit.....	26
2.3.2	Kontekstien ympäröimänä	28
2.3.3	Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen malli.....	30
2.4	Deweyn ja Sauterin kohtaaminen kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen johtavalla sillalla.....	32
3.	UUDEN TUTTAVAN ETSIMINEN.....	34
3.1.	Ensimmäinen tienviitta: Kysely.....	34
3.1.1.	Kyselypohjan tausta.....	34
3.1.2	Kyselyaineisto Kuopion kaupunginteatterilta	35
3.1.3.	Kyselyn rakenne.....	36
3.1.4.	Kyselyin purkaminen ja tulokset	37
	Väitteet, mielipide ja kokemus teatterissa käymisestä	38
	Taustakysymykset.....	41
3.2	Toinen tienviitta: Ryhmäkeskustelu.....	42
3.2.1	Ryhmäkeskustelutilanne	43
3.2.2	Ryhmäkeskustelun eteneminen.....	44
4	UUDEN TUTTAVAN HAHMOTTUMINEN.....	46
4.1	Mistä kokonaisvaltainen teatterikokemus alkaa ja mihin se päättyy?.....	47
4.2	Teatteritapahtuman kolme osaa.....	50
4.2.1	Esitys.....	50
4.2.2	Muut osa-alueet.....	52
4.2.3	Konteksti	56
4.2.4	Ryhmäkeskustelussa esille nousseet ympyrävaihtoehdot.....	59
4.3	Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen ympyrät Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen mallissa	61
4.4	Vaihtelevat kokonaisvaltaiset teatterikokemukset.....	63
5	YHTEENVETO UUDESTA TUTTAVASTA JA LÖYTÖRETKESTÄ.....	68
LÄHTEET.....		72
Kuvat.....		74
LIITTEET.....		75

1 MATKASUUNNITELMA

Kokonaisvaltainen teatterikokemus syntyy teatterissa kävijälle teatteritapahtuman aikana. Teatteritapahtumalla tarkoitetaan tässä pro gradu -tutkielmassa tapahtumaa, joka alkaa jo hetkestä, kun teatterissa kävijä valmistautuu teatteriin lähtöön tai jos silloin, kun päätös teatteriin lähdöstä on muodostuu: teatterissa kävijä ostaa lipun tai valitsee esityksen ja ajankohdan. Teatteritapahtuma katsotaan alkaneeksi viimeistään sillä hetkellä, kun teatterissa kävijä saapuu teatteriin. Teatteritapahtuma pitää sisällään kaikki tämän jälkeiset tilanteet ja hetket aina tapahtuman päättymiseen asti, jonka päätepiste vaihtelee kävijästä ja teatterivierailusta riippuen. Se voi päättyä hetkeen, kun teatterista poistuttaa tai paljon myöhemmin, kun kokemusta on käyty läpi tai keskustellut jonkun kanssa jälkeen päin.

Pohjaan työni Willmar Sauterin luomaan teatteritapahtuma käsitteeseen, jossa teatteriesitystä tarkastellaan kokonaisuutena, huomioiden myös vastaanotto. Sauter on luonut käsitteen pohjalta *yksinkertaisen ja laajennetun teatterillisen kommunikaation mallit*, jotka perustuvat Sauterin tutkimuksiin käytännön opetustyössä (Koski 2005, 10). Sidon työni kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen tutkimisen tähän hänen jälkimmäiseen malliin, mutta laajentamalla sen kattamaan myös kaikkeen katsomon ulkopuolelle: miljöö (teatterin ympäristö, infrastruktuuri), rakennus, tilat, äänet, tuoksut, tunnelma ja ilmapiiri, muut ihmiset (sis. henkilökunta), mahdollinen oma seura tai seurue, sosiaaliset käyttäytymisen muodot ja kulttuuri, esitys sekä konteksti, johon teatteritapahtuma liittyy.

Näin teatterissa kävijä on kokijana osa laajempaa taiteen tapahtumaa, ei vain esityksen katsoja. Käytän sen vuoksi teatteritapahtuman kokijasta sanaa teatterissa kävijä, en katsoja, kuten useissa teatteria koskevissa tutkimuksissa käytetään. Teatterissa kävijä termi liittyy kokijan kokemuksen laajempaan näkökulmaan ja luo mielikuvan vuorovaikutuksesta; katsoja yhdistyy herkemmin katsomoon esityksen äärelle ja ehkä enemmän sivusta seuraajan rooliin. Teatterissa katsojalla on aina tärkeä rooli – katsojan ja esiintyjän välisenä vuorovaikutuksena, joka puhaltaa teatteriesityksen eteen.

Teatterissa kävijä laajentaa tätä tärkeätä roolia nostamalla esiin sen merkityksen myös esitysalin ulkopuolella.

Kokonaisvaltainen teatterikokemus kattaa teatterissa kävijän henkilökohtaiset lähtökohdat sekä teatteritapahtuman eri osa-alueiden välisen vuorovaikutuksen. Teatterissa kävijä ei koskaan tule teatteritapahtumaan ”tyhjänä tai puhtaana”. Kokija tuo aina mukanaan sen hetkisen mielialan ja vireystilan, kulttuurisen pääoman, mahdolliset aikaisemmat teatterikokemukset ja odotukset käsilläolevasta tapahtumasta. Nämä lähtökohdat vaikuttavat koko kokemuksen ajan ja samalla niihin sekoittuu ja niissä vaikuttaa teatteritapahtuman eri osa-alueet vuorovaikutuksen virtana. Kokonaisvaltainen teatterikokemus syntyy kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa kokijan ja tapahtuman osa-alueiden välillä. Mutta teatteritapahtuma liittyy aina johonkin, on osa jotakin kontekstia. Teatterissa käynti voi olla osa jotain matkaa, tietyn yhteisön kohtaaminen tai vapaa-ajan viettotapa, pitkään suunniteltu ja kauan odotettu tapahtuma tai yhtä hyvin ohikulkumatkalla tapahtuva extempore-käynti.

Tarkastelen kokonaisvaltaista teatterikokemusta teatteritapahtumassa John Deweyn kokemusfilosofiaan peilaten. Deweyn näkemykset toimivat tässä tutkielmassa tarkastelun ”silmälaseina”, joiden kautta kokemusta voi tarkastella kokonaisvaltaisena, ihmisen ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena, johon Dewey perustaa myös koko taiteenfilosofiansa (Määttänen 2002, 192). Kai Alhanen kuvaa teoksessaan *John Deweyn kokemusfilosofia* Deweyn kokemusfilosofisia lähtökohtia elävien olentojen* kokemuksina, joita ei voi ymmärtää mielekkäästi irrallaan niiden ympäristöstä. Näin ollen, ympäristön muuttuessa myös kokemus muuttuu alkuperäisestä toiseksi. Deweyn filosofiassa jokainen olento (ihminenkin) toimii aina jossain ympäristössä, jolloin kaikkien olentojen kokemusta määrittävät yhtä merkitsevästi sekä sen omat ominaisuudet että ympäristön olosuhteet. (Alhanen 2013, 52-53) Tämä näkemys, että kokijan oma keho ja mieli sekä ympäristö ovat (ehdottomassa) vuorovaikutuksessa

* Deweyn käyttämä termi olento, sopii hyvin tämän työn kontekstiin, sillä kokemuksesta puhuttaessa sanaan olento liittyy useampia aistialueita, kuten näkö, kuulo, tunto, haju ja maku.

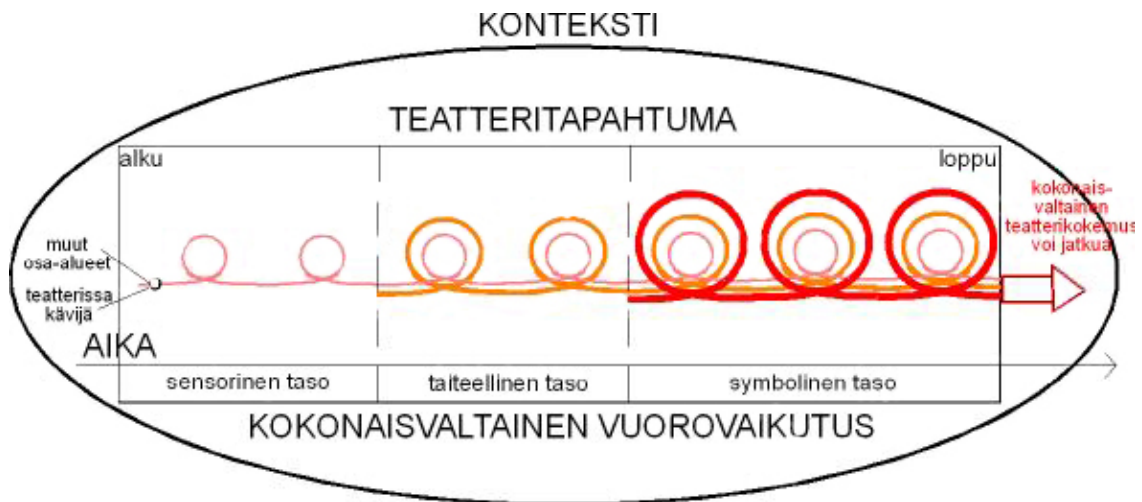
toistensa kanssa kokemushetkellä, vahvistaa ajatusta, että kokonaisvaltaista teatterikokemusta on syytä tarkastella Deweyn kokemusfilosofiaan peilaten. Käytän tässä työssä vastaisuudessa Deweyn kokemuksen olennosta nimitystä kokija ja teatterissa kävijä, jotta termi on samaistuttavampi kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen näkökulmasta.

Miksi sitten etsiä teatteritapahtuman tutusta maaperästä jotain uutta? Havahduin useamman kerran teatterissa käydessäni tilanteiseen, jossa syntyvää kokemusta väritti ja muokasi yllättävän paljon esitykseen kuulumattomat asiat. Vaikka itse esitys olisi ollut täynnä teatteriammatilaisten nerokkaita oivalluksia sekä miellyttävästi aisteja ruokkivia elementtejä, jokin esityksen ulkopuolinen tekijä(t) saattoi vaikuttaa niin voimakkaasti teatterissa syntyvään kokemukseen, että kokonaisvaltainen kokemus tuntui valjulta tai sai jopa epämiellyttäviä piirteitä. Samalla tavoin, keskinkertaiselta tuntuneen esityksen ympärillä saattoi muodostua kokemus, joka jälkepäin tuntui miellyttävältä tai jopa loistavalta kokemukselta. Nämä toisinaan jopa ristiriitaiset tuntemukset antoivat sysäyksen tälle löytyretkelle kohti uutta tuttavaa, kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottamista teatteritapahtumassa. Samoihin aikoihin syksyllä 2014 Kuopion kaupunginteatteri oli palaamassa evakkovuosien jälkeen takaisin uudistettuun teatteritaloon. Mahdollisuus hankkia aineisto avajaisryhtäsynä teatterissa kävijöiltä, jolloin teatteriin tultiin mahdollisista muistakin syistä kuin teatteritaiteen vuoksi, tönäisi pro gardu -tutkielman käyntiin ja vaikutti tarkastelun näkökulmaan. Uudistetut sisätilat, uusi panoraamanäkymä sekä nykyaikaistettu näyttämötekniikka toivat oletetusti myös sellaisia katsojia teatteriin, jotka eivät muuten olisi ehkä tulleet.

Teatteriin liittyvät tutkimukset ovat pääsääntöisesti keskittyneet kokemuksen ja vuorovaikutuksen osalta joko esityksen ympärille tai tarkastelemaan tuottamiseen, markkinointiin tai muuten yleisötyön liittyvää vuorovaikutusta. Pro gardu -tutkielmani kattaa tavallaan kaikki edellä mainitut, mutta laajempänä, kokonaisvaltaisena ilmiönä, nostamatta esille mitään yksittäistä aluetta. Tarkoituksena oli selvittää, miten kokonaisvaltaista teatterikokemusta kuvataan sekä luoda hahmotelma siitä mitä se on.

Avaan ja tarkastelen kokonaisvaltaista teatterikokemusta John Deweyn kokemusfilosofiaan peilaten ja Willmar Sautern teatteritapahtumaa hyödyntäen. Dewey ja Sauter kulkevat kanssamatkaajina tällä löytöretkellä, jossa tutkittavana maaperänä on Kuopion kaupunginteatteri. Maaperä tarjosi empiiriselle tutkimukselle kaksi aineistoa, sekä määrällisen että laadullisen aineiston, joiden kautta kokonaisvaltaista teatterikokemusta käsiteltiin.

Teatterissa kävijän henkilökohtaiset lähtökohdat mahdollistavat kolme eri tapaa kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen etenemiselle (ks. Sauteri 2005, 22). Kun teatterissa kävijä on päättänyt teatteriin lähtemisestä, hän asettaa itsensä samalla kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen sensoriselle tasolle, jossa antautuu näkyväksi tulemiselle, tapahtumassa läsnäoloon reagoimiselle sekä vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Kokemuksen on mahdollista pysyä koko teatteritapahtuman ajan tällä sensorisella tasolla, mutta sillä on myös mahdollisuus syventyä siitä eteenpäin. Seuraavalla, taiteellisella tasolla teatterissa kävijän ja teatteritapahtumassa vaikuttavien osa-alueiden vuorovaikutuksessa tapahtuu tietoista koodausta tapahtumasta sekä siinä myötäelämistä, jota voidaan kutsua tilanteeseen heittäytymiseksi ja antautumiseksi. Kokonaisvaltainen teatterikokemus voi pysyä tällä tasolla koko lopputapahtuman ajan, mutta sillä on mahdollisuudet myös edetä vielä kolmannelle, symboliselle tasolle. Symbolisella tasolla teatterissa kävijän kokemus syventyy entisestään heittäytymällä elämykseen sekä jakamalla sen vuorovaikutusta tiedotetusti tai tiedostamatta. Kokonaisvaltainen teatterikokemus saa tunteen mukana Deweyn kuvaamia (ks. Dewey 2010, 58) esteettisiä piirteitä, jolloin sitä voidaan kutsua täydentyneeksi kokonaisvaltaiseksi teatterikokemukseksi. Esteettisten piirteiden kannattelema kokemus voi jatkua teatteritapahtuman ulkopuolelle ja kulkea teatterissa kävijän mukana vahvana muista kokemuksista poikkeavana elämyksenä, nousten yhä uudestaan ja uudestaan teatterissa kävijän mieleen.

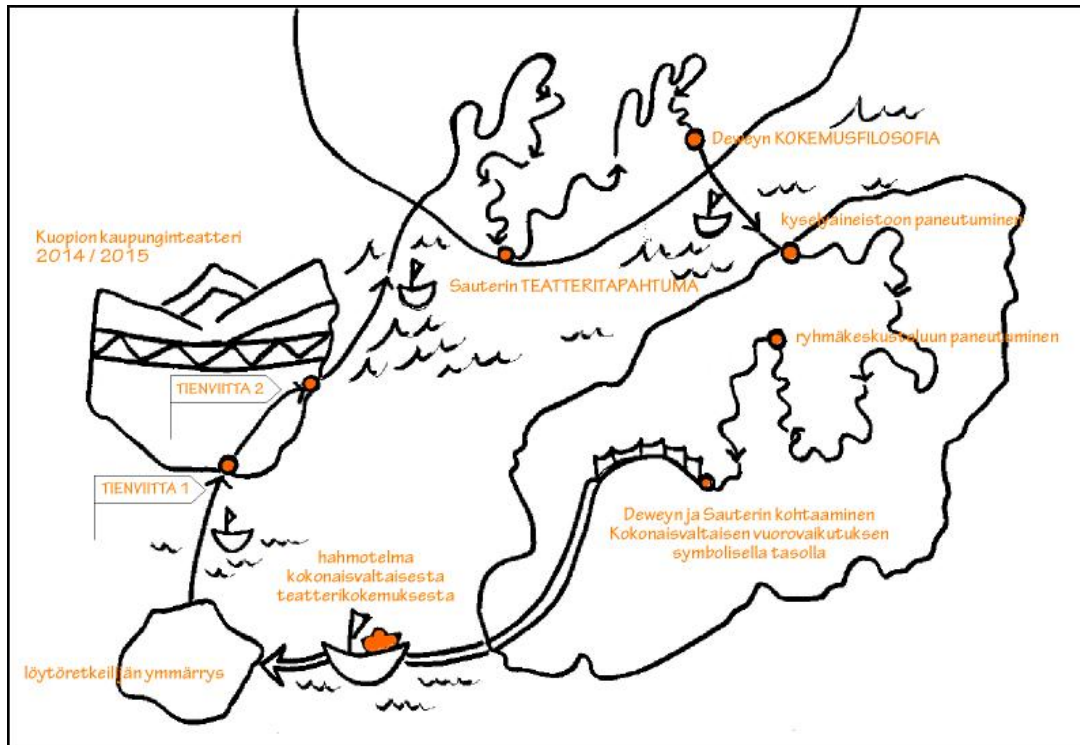
Piirros 1 : Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen eteneminen teatteritapahtumassa

Tutkielmani oli löytöretki tutun aiheen ympärillä, mutta tuntematonta uutta tuttavaa etsien. Kuten löytöretkeilijät konsanaan, heittäydyin rohkeasti matkaan loppuvuonna 2014 keräämään kyselyaineistoa Kuopion kaupungiteatterin viidessä teatteritapahtumassa. Matkavalmistelussa varusteeksi oli tarjolla oletuksia teatterissa syntyvästä kokemuksesta. Matka imaisi minut heti mukaansa ja jo helmikuussa 2015 kokemuksen kokonaisvaltaisuutta syvennettiin ryhmäkeskustelussa kyselyiden kautta löytyneiden teatterissa kävijöiden kanssa. Tapa, jolla lähdin etsimään kokemuksen kokonaisvaltaisuutta hankkimalla ensiksi aineiston ja sen jälkeen teoreettisen viitekehyksen sen ympärille, on määrittänyt ja ohjannut koko löytöretken loppumatkaa. Kokonaisuutena matka on ollut pitkä ja paikoitellen kivikkoinenkin, mutta oikeiden matkaseuralaisten löydyttyä löytöretki on ollut erittäin antoisa ja vienyt useiden mielenkiintoisten polunhaarojen varteen. Löytöretkeilijän velvollisuutena on kuitenkin hyväksyä se, että yhdellä matkalla ei voi edetä kuin yhteen suuntaan ja päämäärään, vaikka kuinka mielenkiintoisia polkuja näkyisi risteyksistä. Eikä yhdeltä matkalta voi tuoda mukanaan kaikkia aarteita, joista näkee välähdyksiä. Kun määränpäänä on tuntematon, on itse matkaamisella jo oma arvonsa, eikä uutta tuttavaa voi yhdellä

kertaa oppia tuntemaan läpikotaisin. Löydetävää jää siis muillekin matkoille.

Seuraavana esittelen löytöretkestä piirretyn kartan – teoreettisen viitekehysten. Matkavalmistelu alkoi tuntemattoman tuttavien kuvitteluna – käsitteen alustavana määrittelyinä ja teatterissa syntyvän kokemuksen kokonaisvaltaisena pohdintana. Uuden tuttavien etsimisen tavaksi valikoitui löytöretki ja matkakohteen maaperäksi Kuopion kaupunginteatterin uudisremontin jälkeinen avajaisesitys 2014 viitenä teatteritapahtumana, jotka tarjosivat runsaan ja kirjavan joukon erilaisia teatterissa kävijöitä. Uudistettu Kuopion kaupunginteatteri houkutti mahdollisuuteen tutustua tuttuun teatterin maaperään nyt uusien silmin. Kyselyt, jossa hahmotettiin alustavia käsitteitä 108 teatterissa kävijöille, toimi ensimmäisenä tienviittana kohti uutta tuttavaa. Tämä aineisto johdatti toisen tienviitan, ryhmäkeskustelun luokse, joka toteutettiin vuoden 2015 alussa seitsemän kyselyyn vastanneiden kanssa. Monimenetelmällisyys löytöretken alkuvaiheessa loi laajemman pohjan hermeneuttisena kehänä etenevälle matkalle eri aineistojen välisenä vuoropuheluprosessina (ks. Anttila 2005, 305).

Uuden tuttavien löytämiseksi tutusta maaperästä tarvittiin matkalle kanssamatkaajat, John Dewey ja Willmar Sauter, jotka tarjosivat tarkasteltavan ja kontekstin maaperän tutkimiseen ja uuden tuttavien esille nostamiseen. Kanssamatkaajat kulkivat aineistojen keräämisen jälkeen erillisiä polkuja pitkin, kunnes kohtasivat sillalla, teatteritapahtuman kommunikaation symbolisella tasolla. Sillan toisesta päästä avautui näkymä kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen käsitteeseen ja löytöretkeltä palatessa mukana oli hahmotelma kokonaisvaltaisesta teatterikokemuksesta.

Piirros 2: Löytöretken kartta

2 MAAPERÄ JA KANSSAMATKAAJAT

Esittelen tässä luvussa löytöretken maaperän Kuopion kaupunginteatterin, jonka teatteritapahtumissa aineistot kerättiin. Kuopion kaupunginteatteri kuuluu paikkakunnan ja Pohjois-Savon isoihin kulttuuri-instituutioihin sekä rakennuksiin. Teatterirakennukseen liittyy ”se on aina ollut siinä” -henkeä ja se on hyvin tunnettu monumenttina ja kulttuurilaitoksena. Käsittelen myös teatterirakennukseen liittyviä kokemukseen vaikuttavia tekijöitä.

Luvussa esittelen myös löytöretken kanssamatkaajat John Deweyn näkemyksen kokemuksesta sekä Willmar Sauterin teatteritapahtuman käsitteen. Ensiksi pyrin havainnollistamaan ja avaamaan Deweyn kokemusteoriaa kolmen piirroksen kautta ja sen jälkeen tarkastelen Sauterin teatteritapahtuman kommunikaation malleja.

Luvun lopussa esittelen kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen soveltamani kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen mallin, jossa Sauterin teatteritapahtuman käsite ja Deweyn kokemusfilosofia yhdistyvät teatteritapahtuman symbolisella tasolla.

2.1 Deweyn kokemusfilosofia – tarkastelun silmälasit

2.1.1 Miten kokemus syntyy?

Kokemus ei ole ympäristöstä irroitettu tai siitä irrallinen kuvajainen, vaan kokijan aktiivista vuorovaikutusta toisten kokijoiden sekä muun elollisen ja elottoman maailman kanssa. Aisteilla kokijat osallistuvat suoraan ympäröivän maailman tapahtumiin. Ajattelun kautta aistiosallistuminen on hedelmällistä, kun kokija muuttaa merkityksiä ja arvoja, säilöo ne ja ottaa käyttöön käsitellessään ympäristöä. (Dewey 2010, 33; Alhanen 2013, 55.)

Kokemus on kokijan ja ympäristön vuorovaikutusta, joka muuttuu osallistumiseksi ja viestinnäksi, kun aistinelimet – ihmisellä silmät, korvat, nenä, suu ja iho – määräävät millaisia ärsykeitä se saavat ympäristöstä. Ihminen pystyy ja joutuu jatkuvasti

ottamaan huomioon muiden kokijoiden toiminnan sekä näiden reaktioit omaan toimintaansa. Tällöin hänen kokemusta muovaa myös vuorovaikutus sosiaalisen ympäristön kanssa. Ihmiset toimivat sosiaalisen ympäristön oheella myös kulttuurisessa ympäristössä, jossa sosiaalisen vuorovaikutuksen vakiintuneet muodot ilmenevät esineiden ja työtapojen käyttämisellä sekä yhteisön perinteissä, instituutiossa ja kielessä. Kokemus syntyy aktiivisesta osallistumisesta ja viestinnästä kaikissa kokemuksen vaiheissa. (Dewey 2010, 33; Alhanen 2013, 52-54.)

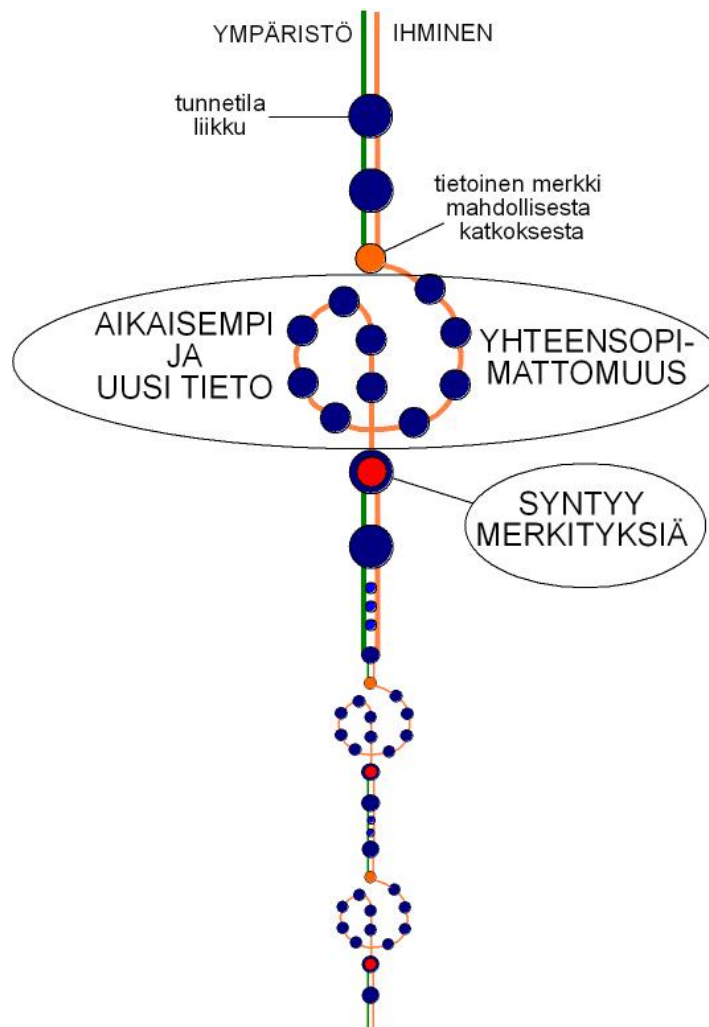
Kuvaan tätä kokemuksen syntyprosessia Piirroksessa 1., jossa kokija prosessoi aivoillaan aistien välityksellä saamiaan ärsykeitä ympäristöstä, reakoi niiden mukaisesti ja näiden seurauksena luo merkityksiä kokemuksestaan. Kuvaan tätä kokemuksen syntymisen perusosaksi. Kokemuksessa vaikuttavat myös paikka ja ajankohta. Eri tilanteessa, tilassa sekä vuorokauden- ja vuodenajassa kokijan toiminnan pyrkimykset ja myötäeläminen ympäristöä kohtaan vuorottelevat. Alhasen mukaan se, että Dewey näkee kokemuksen kokijan ja sen ympäristön väliseksi vuorovaikutukseksi, korostaa kokijan toiminnan ja kokemuksen ajallis-paikallista sidonnaisuutta. (Alhanen 2013, 56.)

Piirros 3: Mitä kokemus on?

2.1.2 Kokemusten virta

Deweyn (2010, 25) mukaan, ihminen on katkeamattomassa yhteydessä ympäristönsä kanssa, joka katkeilee ja korjaantuu vuoronperään yhtenäiseksi. Tämä rytmi vaikuttaa ihmiseen ja muuttuu myös hänessä tietoiseksi. Rytmien ”kaava” muodostaa tarkoituksia, jossa tunnetila on tietoinen merkki jostakin mahdollisesta katkoksesta, jonka seurauksena yhteensopimattomuus johtaa podintaan. Halu palauttaa asiat jälleen toistensa yhteyteen muuttaa tunteen kiinnostukseksi kohteesta, jolloin sopusoinnun saavuttamiseen on jälleen edellytykset. Kun harmoniaan taas päästään, pohdinnan tuloksena syntyy merkityksiä.

Piirros 4: Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen rytmi

Edellä kuvattu kokemuksen prosessi voi tapahtua Deweyn (2010, 25) mukaan taiteen äärellä, kun kokijalle syntyy mahdollisuuksia heittäytyä kokemukseen. Tällöin kokemuksesta voi tulla yhtenäinen ja kokonaisvaltainen. Vuorovaikutuksen rytmiä voi laajentaa myös kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen seuraavan esimerkin tapaan:

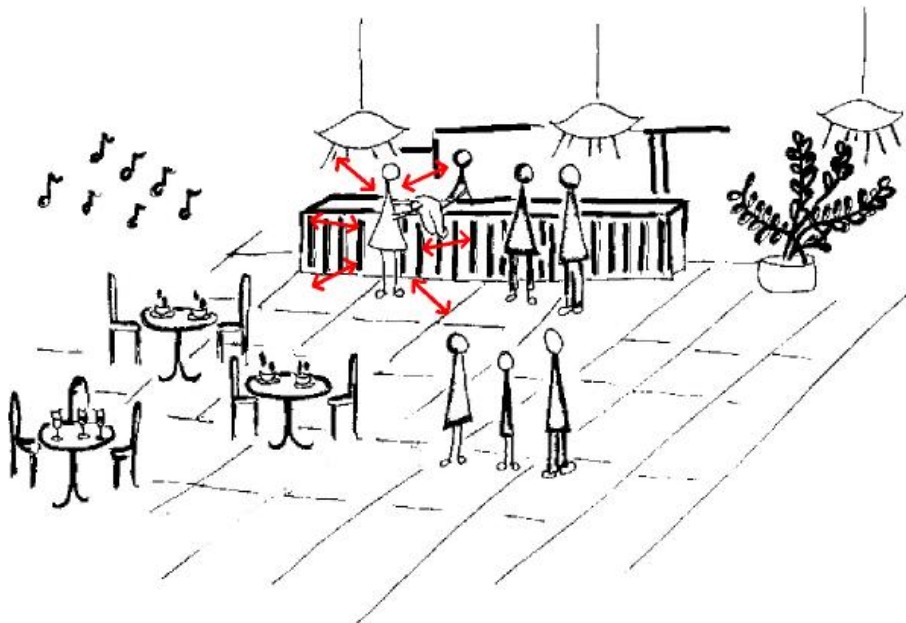
Oletetaan, että teatterissa kävijä saapuu teatteriin pimeässä kylmässä illassa. Hänen tunnetilansa liikehtii omien odotusten ja kohdatun ympäristön vaikutuksesta. Tietoinen merkki mahdollisesta vuorovaikutuksen katkoksesta syntyy, kun hän astuu ulko-ovista sisään. Katkoksen syntyymiseen vaikuttavat sisä- ja ulkotilan lämmön, valon ja äänien erot sekä sisällä odotavien tuntemattomien ihmisten kohtaamisesta syntyvä epävarmuuden tunne. Vuorovaikutuksessa alkaa aikaisemman ja uuden tiedon yhteensovittaminen, kunnes kiinnostus tulevasta illasta voittaa. Jännittynyttä mielialaa voi vielä tasoittaa tutun ihmisen näkeminen. Näin vuorovaikutuksessa saavutetaan sopusointu ja syntyy merkitys, joka tälle teatterissa kävijälle voisi kenties olla, pitkään odotettu yhteinen ilta ystävän seurassa.

2.1.3 Ainutkertainen tilanne, ainutlaatuinen kokemus

Jokaista kokijan kokemusta määrittää voimallisesti se tilanne, jossa kokija kulloinkin toimii. Kokemuksen ainutlaatuisuus syntyy kaikkien ”osapuolten” kohtaamisen yhtäaikaisessa vuorovaikutuksessa sillä tietyllä hetkellä. Ainutlaatuisen siitä tekee kokijan toimintapyrkimys kyseisessä ympäristössä sekä kuinka ympäristön olosuhteet vastaavat näihin pyrkimyksiin. Kaikkien näiden tekijöiden yhteisvaikutus tekee jokaisesta tilanteesta ainutlaatuisen ja jokaisesta kokemuksesta ainutkertaisen. (Alhanen 2013, 56.)

Voidaan siis ajatella, että teatterissa kävijälle syntyy edellisessä kappaleessa kuvatun kaltainen kokemus. Kuvaan tätä tilannetta teatterin aulaan sijoitetussa Piiroksessa 5. Kokemusta määrittää juuri se tilanne, jossa kokija kulloinkin on (Alhanen 2013, 56). Teatterissa kävijä on vuorovaikutuksessa elolliseen (muut ihmiset, kasvit ja eläimet) ja elottomaan (tilan materiaalit, äänet, hajut, ilmavirta, ilmapiiri sekä rakennuksen

ympäristö) ympäristönsä kanssa. Välitön ainutlaatuisuus syntyy kaikkien (edellä mainittujen) osapuolten vuorovaikutuksesta juuri sillä hetkellä (Alhanen 2013, 56). Tällaisia erilaisia tilanteita voi olla esimerkiksi mahdollinen lipun varaaminen, teatteriin saapuminen, odottaminen ennen katsomoon menoa ja katsomossa ennen esityksen alkua, väliajalla ja teatterista poistuttaessa. Kokemukseen vaikuttaa myös sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö sekä niiden moninaiset käytänteet. Alhanen (2013, 56) tarkentaa, että jokaisessa tilanteessa vuorottelevat kokijan omat toimintapyrkimykset ympäristön kanssa, sekä se miten ympäristö vastaa näihin pyrkimyksiin. Eri henkilöiden kokemat tilanteet eroavat toisistaan. Tilanteen kokemusta määrittävät ihmisen lajityypilliset toiminnot sekä yksilölliset taipumukset ja aiemmat kokemukset. Dewey käyttää tästä yksilöllisestä tilanneperspektiivistä sanaa ”herkkyys” ja tarkoittaa sillä, että ihminen seuloo valikoiden ympäristönsä olosuhteita ja erittelee aktiivisesti sieltä saamiaan vaikutteita. Dewey korostaa, että jokainen koettu asia määrittyy kokijan yksilöllisestä perspektiivistä ja ympäristön olosuhteista käsin ja asettuu niiden muodostamaan kokonaisuuteen. Näin ainutlaatuiset kokemukset asettuvat osaksi eri tilanteisiin muodostuvaa vuorovaikutuskenttää. (Alhanen 2013, 56)

Piirros 5: Ainutkertainen kokemus

2.1.4 Kokonaiskokemus

Deweyn mukaan ”tavanomaisella kokemuksella” tarkoitetaan sitä, että kokemuksen luonne määräytyy ympäröivästä elämästä. Kokemushetkellä ympäristö vaikuttaa ja on näin vuorovaikutuksessa kokijaan. Elämme tässä alituudessa vuorovaikutuksessa ympäröivään maailmaan, jolloin myös koemme asioita jatkuvasti. Kokemuksen kehittyminen ja suunta määräytyvät näiden ympäristössä vaikuttavien ominaisuuksien mukaan. Kokemamme on usein jäsentymätöntä, sillä koemme asioita hallitsemattomasti ja sekavasti, eivätkä ne tällöin muodosta kokonaiskokemusta.* Tilanne voisi edetä näin: aloitamme jonkun asian, mutta jätämme sen kesken jonkun ulkoisen seikan tai sisäisen tympääntymisen vuoksi. Tapahtumat etenevät kunnes kokijan ja hänen kokemuksensa kohde sovittuvat yhteen; toisin sanoen kokemus pääsee kulkemaan ”tiensä päähän” ja kokonaiskokemus saa päätöksensä. Tällöin yksi kokemus poikkeaa kokemuksen yleisestä virrassa ja yhdentyy muihin täydellisiin (ainutkertaisiin) kokemuksiin. (ks. Dewey 2010, 22-23, 49-50, 60.)

*Teoksen *Taide kokemuksena* suomennoksessa Deweyn käsite *an experience* on käännetty yksittäiseksi kokemukseksi. Tässä työssä käytän tästä käsitteestä nimitystä kokonaiskokemus, sillä yksittäinen härättää mielikuvan jostain pienestä ja suppeasta, kun Deweyn käsite *an experience* kuvaa laajaa, merkittävää ja ”isoa” kokemusta.

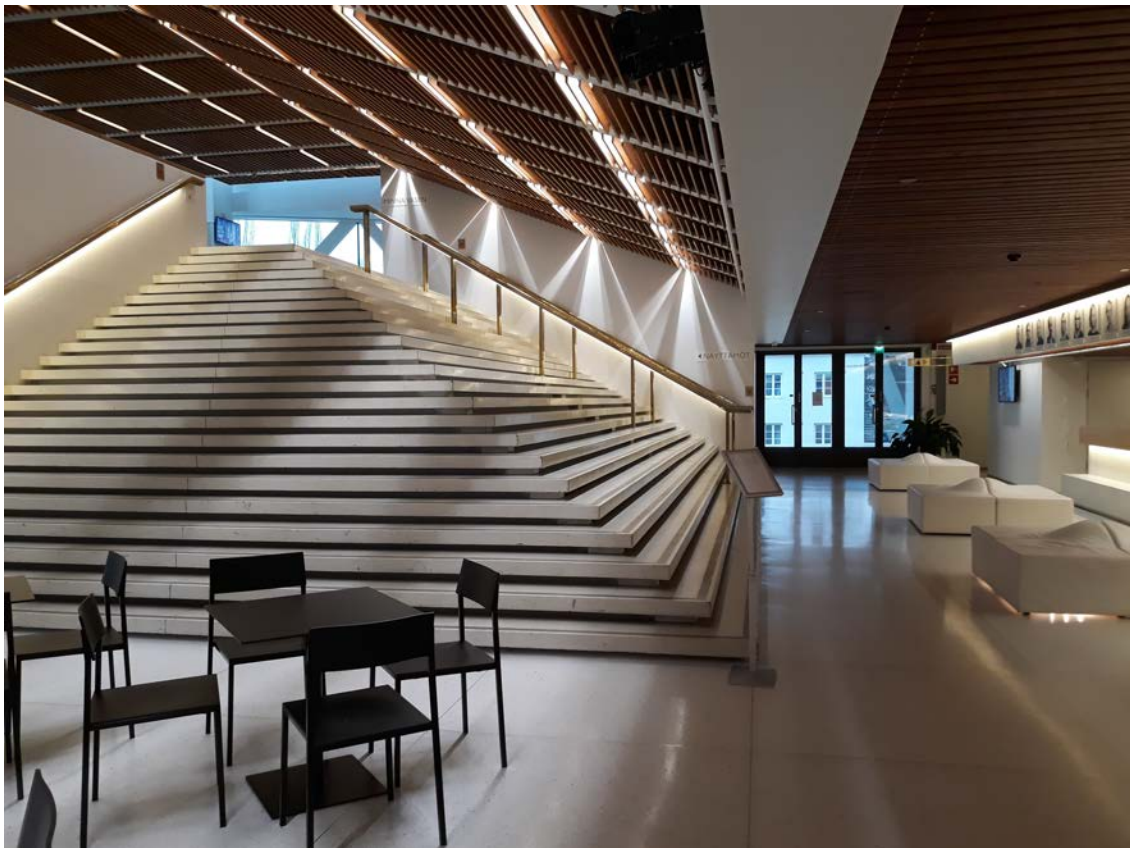
2.2 Kuopion kaupunginteatteri - maaperä

Kuva 1: Kuopion kaupunginteatteri sisäänkäynnin puolelta

Teatteritalojen julkisivut, eteis- ja aulatilat sekä katsomot edustavat scenografi Kimmo Takalan (2010, 24) mukaan usein juhlallista tunnelmaa. Samalla tavoin juhlallisuutta on ollut nähtävissä myös Kuopion kaupunginteatterin arkkitehtuurissa, niin Helmer Stenrosin ja Risto-Veikko Luukkosen suunnittelemana 1960-luvulla kuin Arkkitehtitoimisto ALA Oy:n (2014) nykyaikaan päivittämänä (Saarinen & Koivisto 2015, 1). Takala (2010, 24) on todennut seuraavaa Alvar Aallon suunnittelema Rovaniemen Teatterin tiloista: "Teatterin sisätiloissa juhlallisuus lisääntyy noustessa portaikkoa pitkin alakerran eteistiloista ylemmän kerroksen avariin aulatiloihin...". Sitaatti sopii mainiosti myös remonttia edeltävään aikaan Kuopion kaupunginteatterissa. Toki, portaikko on edelleen juhlava, mutta nykyään siinä on toisella tavalla kutsuvaa juhlallisuutta. Remontin myötä alakerran eteis- ja ravintolatilat

sekä yläkerran yleisölämpiöt muuttuivat kovasta ja kankeasta tunnelmasta, pehmeämpien materiaalien ja erilaisen valaistuksen kautta lämpimämmiksi ja helposti lähestyttävimmiksi yleisötiloiksi.

Kuva 2: Kuopion kaupunginteatterin ala-aula

Teatterin rooli on muuttunut yhteiskunnassa rakennusten rakentamispäivistä, jolloin liika juhlavuus voi luoda negatiivista tunnelmaan ja etäännyttää kävijää tapahtumasta. Teatterista haetaan nykyään enemmän elämyksellisyyttä ja yhteisöllisyyttä. (ks. Takala 2010, 25). Yleisötilojen toimivuudella ja niiden luomalla tunnelmalla on tiedostettuna ja tiedostomattomana paljon merkitystä tämän päivän teatterissa kävijälle kokonaisvaltaisen kokemuksen syntymiseen. Juuri tämän muutoksen vuoksi oli tärkeää, että Kuopion kaupunginteatterissa kerätty kyselyaineisto tehtiin avajais syksyn pikkujouluaikaan, jolloin teatteritalossa vieraili oletetusti enemmän ihmisiä kuin muina ajankohtina. Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen alkujuurien löytämiseksi oli

merkittävää päästä käsiksi juuri siihen, miten kävijät luokittelivat kokemusta.

Kuva 3: Kuopion kaupunginteatterin ylälämpiö

2.2.1 Teatteriin kohdistuvat vaatimukset ja haasteet

Teatteri (yleisenä käsitteenä) kilpailee ihmisten mielenkiinnosta ja vapaa-ajasta muuttuneen ajankäytön vuoksi, jossa uutena kilpailijana ovat esimerkiksi sosiaalinen media ja digitaalinen tarjonta (Helsingin Sanomat 2015, B 3). Nuorelle sukupolvelle ei riitä enää, että mennään taiteen äärelle katsojana seuraamaan esitystä, vaan yhä enenevässä määrin ihmiset kaipaavat uudenlaisia, kokonaisvaltaisempia kokemuksia. Somessa kasvanut sukupolvi kaipaa enemmän itse tapahtuman keskipisteeseen, kommentoimaan ja osallistumaan aktiivisesti. (Maukola 2015, 3) Kuitenkaan kaikki eivät halua näin, ja silloin teatterissa kävijä ottaa perinteisemmän roolin. Silti hekin kaipaavat nykyään runsaampia ja laadukkaita oheispalveluja, kuten tarjoilua,

tiedottamista ja esitykseen liittyvinä taustatietoina tai muina oheistuotantoina, laadukasta asiakaspalvelua unohtamatta. Teatterissa käynti on aina ollut ja voi edelleen parhaimmillaan olla elämänsuuntaa muuttava yksilöllinen kokemus. (Hytti 2013, 36, 39) Millainen painoarvo kokemuksessa on niillä asioilla, joihin emme yleensä kiinnitä huomiota? Mitä teatterille ominainen hetkellisyys ja ihmisläheinen lähikontakti tuovat kokemukseemme katsomon ulkopuolella?

2.2.2 Kokemukseen vaikuttavat hiljaiset jäljet

Kokemuksen (usein) tiedostomattomat jäljet syntyvät hiljaisuuden estetiikan kautta. Hiljaisuuden estetiikkaa tutkinut taidekasvatuksen professori Pauline von Bonsdorff (2007, 76) kuvaa käsitettä seuraavanlaisesti: ”Jos taiteen kokeminen on aktiivista, fokuoitunutta ja tietoista, hiljanen estetiikka on passiivisempaa, ei-fokuoitunutta ja tiedostamisen rajoilla esiintyvää.” Hän pohjaa ajatuksensa saksalaisen filosofin Gernot Böhmen näkemyksiin tunnelmasta, joka on aikamme estetiikan avainkäsite sekä taiteen näkökulmana että laajemmin ympäristön tarkasteluna. Tunnelman kokonaisvaltaisuus on hiljaisuuden estetiikan keskeinen käsite ja syntyy jonkun asian aistittavista, assosiativisista ja tiedollisista ominaisuuksista. Kokonaisvaltaisuuteen vaikuttavat ympäristön fyysiset elementit sekä niiden muodostama tila, mittakaava(t), väri, valo, äänet, tuoksut, ilma ja tuntuma jalkojen alla, sekä mielikuvat paikan kulttuurista. Keskeistä siinä on, että tunnelma on olemassa suhteessa kokijaan.

Vaikka jokainen kokee Kuopion kaupunginteatterissa syntyvän teatteritapahtuman tunnelman yksilöllisesti, on niissä yhtäläisyyksiä, koska kokonaisvaltainen teatterikokemus ei ole vain katsomossa syntyvä kokemus, vaan tunnelman aistiminen ja määrittäminen ovat olennainen osa sitä ja sen tutkimista. Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottamiseksi lähestytään teatteritapahtumassa syntyvän kokonaisvaltaisen kokemuksen tarkastelua von Bonsdorff (2007, 76) kuvaaman sitaatin mukaisesti: ”Olennaista ei ole erottaa tietyntyyppisiä tilanteita tai objekteja, vaan oivaltaa, että esteettisesti merkittävä ja vakavasti otettava viestintä voi olla huomaamatonta – ja silti suoraa.” Tämä näkökulma on Kuopion kaupunginteatterissa

kerättyjen kyselyiden pohjalla. Aistiiko kävijä tilan tunnelman kutsuvana vai luotaantyöntävänä sillä hetkellä, kun astuu tilaan. Emme pysty tietoisesti erittelemään, mistä välittömästi syntyvä tunne pohjautuu, von Bonsdorff (2007, 76) toteaa. Teatteritapahtumassa vallitsevien hiljaisten osa-alueiden erittely ja tiedostaminen valottavat kuitenkin, mitä kokonaisvaltainen teatterikokemus on ja mikä siinä on merkityksellistä.

Hiljaisuuden estetiikan keskeiset alueet muotoutuvat ympäristön (sisä- ja ulkotilojen) suunnittelusta ja hallinnasta sekä siellä tapahtuvan inhimillisen vuorovaikutuksen käytännöistä. Ympäristöt pitävät sisällään ihmisten tuottamia, kulttuurisia sekä luonnonelementtejä. Näköaistin kautta havainnoimme tilan muodot ja materiaalit, mutta havaintoomme liittyy myös muita aisteja: miltä tila kuulostaa, tuoksuu ja tuntuu. Von Bonsdorff tarkentaa, että hiljaisuuden estetiikkaan keskittyminen – tilan tunnelmaan syventyminen – on antautumista keholliselle läsnäololle, ei niinkään erittelylle tai ajattelulle. (vrt. Alhanen 2013, 56, Deweyn näkemys) Hiljaisuuden estetiikan huomiointi on aina vastavuoroista, yhtä aikaa tilan tai tilanteen ja omien tunteiden huomioimista. Toteamalla: ”Täällä on kuuma.”, viitataan useimmiten tilan lämpötilaan, ei siihen että puhujalla olisi hiki. Toisaalta, vastavuoroisuus on vielä ilmeisempää sosiaalisissa tilanteissa: ihmisten välisenä painostavana tunnelmana, joka ilmenee puheessa, eleissä, ruumiin kielessä ja etäisyyksissä. (von Bonsdorff 2007, 76-77.)

Teatteritapahtumassa vallitsevan tilanteen tai tilan ei tulisi määrittää ihmistä alistamalla tai hallitsemalla, jos kokemuksesta halutaan positiivinen. Pikemminkin tilan tulisi avautua kävijälle ja luoda mahdollisuus astua tilaan säilyttäen henkilökohtaisen yksilöllisyyden ja oman tavan olla. (von Bonsdorff 2007, 77)

Hiljaisuuden estetiikan mukaan julkisten tilojen, kuten Kuopion kaupunginteatterinkin, tunnelma syntyy rakennuksen ja sisustuksen, siellä sillä hetkellä vallitsevan tilanteen, kaikkien tilassa toimivien ihmisten ja (teatteri) instituutioon liittyvien tietojen ja mielle yhtymien yhteisvaikutuksena. Nämä tilan ulkoasuun liittyvät ratkaisut sekä

ennakoimattomat tekijät yhdessä vaikuttavat siihen, millainen tunnelmasta syntyy. Teatterissa kävijän ja hänen sen hetkinen tilanteensa vaikuttavat kuitenkin siihen, mitkä osatekijät nousevat hallitseviksi. Tila ympäristönä ja yhteisö, joka esimerkiksi muodostuu teatterissa kävijöistä teatteritapahtuman aikana, tulisi von Bonsdorffin mukaan ajatella monitahoisena. Elämän rikkaudesta ja arvaamattomuudesta johtuen tulee aina esiin yllättäviä tekijöitä, jotka muuttavat tunnelmaa. Näin ollen ei ole myöskään mitään yhtä tiettyä ja pysyvää tapahtumaa ja sen tunnelmaa, vaan tilan ja tapahtuman luonne ovat muuttuvaisia. (von Bonsdorff 2007, 78.)

Hiljaisuuden estetiikan käsite pitää sisällään myös tapahtuman tilasta ja tilanteesta syntyvän imagon, jotka ovat julkisilla tiloilla ja instituutioilla ovat moninaisia ja muuttuvia. Von Bonsdorff uskoo, että imagoon vaikuttavat hiljaisesti aistitut asiat voimakkaammin kuin instituution itseensä tietoisesti luoma kuva. Hän painottaa, että hiljaisuuden estetiikassa on syytä muistaa ympäristön vuorovaikutuksen ja sen herättämien mielikuvien lisäksi, mitä teatterissa kävijä tuo kokijana teatteritapahtumaan. Hyväksymällä kävijän oman taustan vaikutuksen tilaan tai tilanteen ilmenemiseen, hyväksymme näkemyksen, jossa jokaisella on hankittua, eikä vain myötäsyttyistä, esteettistä pätevyyttä tunnistaa tunnelmia. Näin hiljaisuuden estetiikka tarkoittaa kaiken edellämainitun lisäksi myös jokaisen ihmisen taitoa tunnistaa tunnelmia, jotka ovat sidoksissa heidän elämäkokemuksiinsa. (von Bonsdorff 2007, 79.)

2.2.3 Yleisölämpiö henkisenä välitilana ja vuorovaikutuksena

Elina Lifländerin relationaalinen ja Liisa Ikonen fenomenologinen tila-ajattelu painottavat tilan tapahtumaluonnetta sekä tilan ja käyttäjien välistä vuorovaikutusta (Ikonen & Lifländer 2012, 43). Heidän näkemystään asematilasta olemisen tapana ja siihen liittyvinä toimintoina voi peilata teatteritapahtuman tarkasteluun, jolloin yleisötiloissa odottaminen teatteritapahtuman aikana avautuu uudesta näkökulmasta ja laajentaa kokonaisvaltaista näkemystä.

Asemalaituri on tilana julkinen, mutta tarjoaa paikan yksityisille toiminnoille: lähtemiselle, saapumiselle ja odottamiselle. Asemalaiturilla odottaminen on erityinen yksin odottamisen tapa, jonka voi rinnastaa teatterissa kävijän odottamisen tapaan yleisölämpiössä. Molemmissa tilanteissa odottaja voi olla yksin tai eri kokoisessa seurueessa. Myös odotusaika on suurin piirten saman mittainen, muutamasta pariinkymmeneen minuuttiin. Tällaisissa tilanteissa odottaminen on usein oman seuran ulkopuolelle kontaktista kieltäytyvää, yksin tai oman seurueen kanssa olemista, ja silti olemalla yhdessä laajemman joukon kanssa. (Ikonen ym. 2012, 36.)

Yleisölämpiö, kuten asemalaiturikin, on välitila, johon teatterissa kävijät tulevat, jatkaakseen matkaa eteenpäin: joko katsomoon kohti esitystä, teatteritavintolaan tai narikan kautta rakennuksesta ulos. Teatteritapahtumassa yleisölämpiö toimii välitilana katsomon ja ulkomaailman välillä. Suomalaisessa kulttuurissa, yleisölämpiössä toimitaan pääsääntöisesti samalla tavoin kuin asemalaiturilla, ulkopuolisiin nähden kontaktista kieltäytymisenä, jolloin tilanne liittyy teatterin perusasetelmaan: katsomiseen ja katsottavana olemiseen. Ketä on tultu katsomaan ja kuka on katsoja. Tilan käyttäjän näkökulmasta läsnäolijat reagoivat vuorovaikutuksellaan tilaan ja sitä kautta toisiinsa. Saapumiseen, lähtemiseen ja odottamiseen liittyvässä tapahtumassa, keskeistä on tilan vuorovaikutuksen kautta aiheutuva muutos. (Ikonen ym. 2012, 36.)

Voidaan myös ajatella, että teatteritapahtuma on julkisen kaupunkitilan tavoin, jatkuvassa prosessissa ja elävässä vuorovaikutuksessa siellä läsnäolevien ihmisten kesken. Jos tällaista, julkisen tilan tilakäsitystä laajentaa kokonaisvaltaiseen kokemukseen teatteritapahtumassa, tilan arkkitehtuuri ja tunnelma eivät keskity vain pintoihin, tilojen rajaamiseen ja tunnelman luomiseen, vaan myös aineettomiin ja näkymättömämpiin asioihin, sosiaalisiin jännitteisiin, todellisen tilan ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen sekä tunnelman ja kulkureittien suuntaamiseen. (Ikonen ym. 2012, 39.)

2.3 Sauterin teatteritapahtuma – konteksti uuteen tuttavaan

Teatteritapahtuma on Willmar Sauterin (2005, 14) käsite*, jossa teatteri(esitys) näyttäytyy tapahtumana. Teatteritapahtuma sisältää ajatuksen, että tapahtumaan tarvitaan vähintään kaksi osallistujaa, esiintyjä ja katsoja sekä heidän välinen vuorovaikutus (Arnkil 2013, 20).

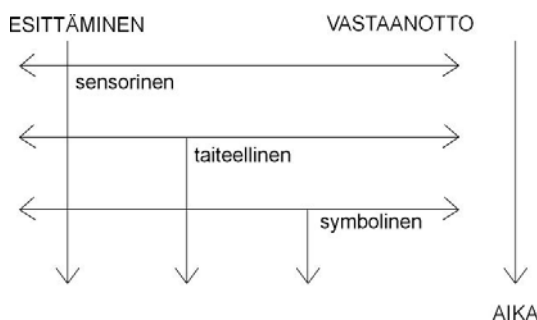
Sauter kutsuu näyttämön tapahtumia esittämiseksi ja katsojan toimintaa vastaanottamiseksi, joiden välinen kommunikaatiokenttä koostuu kolmesta tasosta: sensorisesta, taiteellisesta ja symbolisesta kommunikaatiosta. Kommunikaatio on aina riippuvainen asiayhteydestä ja kommunikaation ympärillä vallitsevat olosuhteet toimivat monitasoisessa vuorovaikutuskentässä. Sauter muistuttaa, että konteksti on yhtä olennainen esiintyjälle kuin katsojille, sillä taiteelliset ja yhteiskunnalliset olosuhteet ovat molemmille samat ja kontekstien välityksellä määräytyvät kunkin teatteritapahtuman luonne ja merkitys. (Sauter 2005, 15, 20; Arnkil 2013,14, 20.)

2.3.1 Teatterilliset kommunikaation mallit

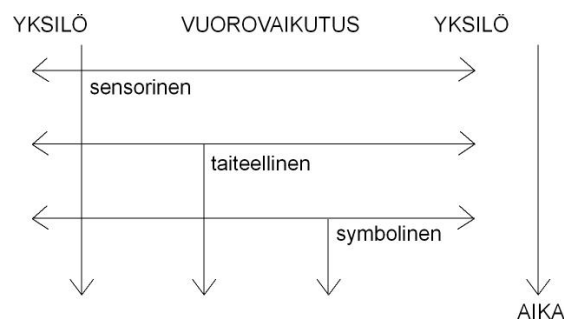
Sauterin yksinkertainen teatterillisen kommunikaation mallissa kommunikaatio alkaa sensoriselta tasolta, henkilökohtaisena suhteena esittäjän ja katsojan välisessä vuorovaikutuksessa, jolloin he ovat tekemisissä keskenään ja läsnä toisilleen. Kommunikaatio etenee taiteelliselle tasolle, joka erottaa hetken arjesta, sillä näyttämön tapahtumat eivät ole todellisuutta vaan esitettyä. Kommunikaatio muuttuu taiteellisesta symboliseksi tapahtuman taiteellisen toiseuden seuraksesta. Mikään taiteellisena ymmärretty asia ei ole itsestään symbolista, vaan se saa symbolisen arvon yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa, esimerkiksi tilanteessa. Kuten tilanteessa, kun esiintyjä ja katsoja yhdessä luovat kuvitteellisen henkilöhahmon. Parhaimmillaan vuorovaikutus etenee tasolta toiselle syventyen. Vuorovaikutus voi kuitenkin pysähtyä ja jäädä sekä ensimmäiselle (sensoriselle) tai toiselle (taiteelliselle) tasolla, jolloin

*Kokoelmateoksessa *Teatteriesityksen tukeminen* suomentaja käyttää tätä käännöstä Sauterin käsitteestä *Theatrical event*. Käytän samaa käännöstä tässä työssä, koska se kuvaa missä kontekstissa ja mistä näkökulmasta tutkielmassa liikutaan.

kommunikaatio ei pääse syvenemään eikä yhteisiä merkityksiä pääse syntymään. (Sauter 2005, 21, 23; Sauter 2000, 7; Arnkil 2013, 21-22.)

Piirros 6: Sauterin yksinkertaisen teatterillisen kommunikaation malli

Piirros 7: Arnkilin vuorovaikutuksellisen kommunikaation malli

Pro gradu -tutkielmassaan Matti Arnkil (2013, 20-21) soveltaa tätä Sauterin käsitettä teatteriesityksen ulkopuolisessa toiminnassa ja tarkastelee sen soveltumista teattereiden kehittämistyössä. Arnkil muuttaa esiintyjän ja katsojan toiminnat yksilöiden väliseksi vuorovaikutukseksi, joilloin yksilöiden välillä on sekä esittämiseen että vastaanottoon liittyviä toimintoja ja reaktioita.

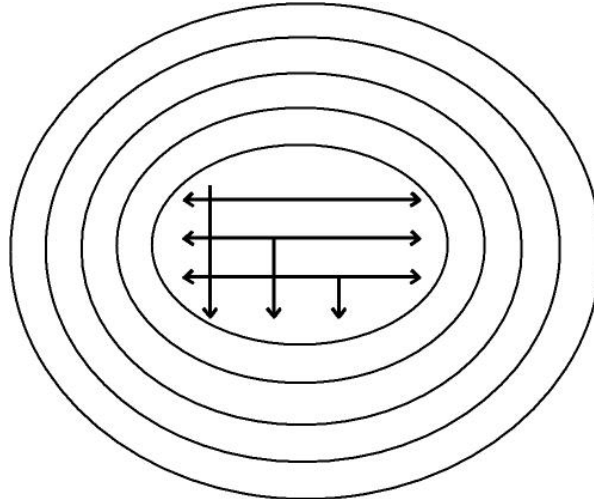
Sauter (2000, 8; 2005, 22-23) erittelee tarkemmin kommunikaation syventämistä laajennetussa teatterillisen kommunikaation mallissaan. Siinä esittämiseen liittyvä toiminta on sensorisella tasolla harkitusti näytteille asettuvaa ja käyttää hyväkseen niin henkisiä kuin fyysisiä ominaisuuksia. Vastaanottaja reagoi tällä tasolla mieltymysten ja odotusten tunnistamisen tavoin tunteilla ja kognitioilla. Nämä edellä mainittut reaktiot ovat positiivisia, mutta yhtä hyvin vastaanottaja voi kokea negatiivisia tunteita. Sensorinen taso onkin Sauterin mukaan kommunikaation kannalta erityisen tärkeä seuraavia tasoja ajatellen, ellei kiinnostus vastapuolesta herää, eivät muut kommunikaation tasot toimi. Arnkilin vuorovaikutteisessa näkymyksessä, yksilöt ovat tasapuolisia ja he sekä toimivat että reagoivat sensorille tasolla, jolloin vuorovaikutus tapahtuu, kun osapuolet antautuvat keskenään vuorovaikutukseen asettumalla näkyväksi toisilleen ja reagoivat toistensa läsnäoloon (Arnkil 2013, 22-23).

Taiteellinen taso pitää sisällään Sauterin (2005, 23) määritelmässä esityksen lajityypilliset ominaisuudet sekä esityksen tekijöiden taitojen koodit, jolloin vastaanottajan kyvyillä ja taidoilla ymmärtää näitä koodeja on vaikutusta tulkintaa ja arviointia tehdessä. Arnkil on samaa mieltä Sauterin kanssa, että toimintojen ja reaktioiden luonne sensorisella ja taiteellisella tasolla on intuitiivista ja kognitiivista. (Sauter 2005, 23; Sauter 2000, 8.) ”Yksilöt siis toimivat vuorovaikutuksessa tiedostaen, mutta samalla vuorovaikutukseen vaikuttavat tiedostamattomat seikat. Tällaisia voivat esimerkiksi olla aiemmin huonot kokemukset vastaavanlaisista vuorovaikutustilanteista.”, Arnkil (2013, 23) toteaa.

Sauterin kommunikaation symbolisella tasolla esittävä toiminta määrää esiintyjän teot, joiden tavoitteena on fiktiivisten mielikuvien esittäminen. Sauter painottaa, että esiintyjä ja katsoja luovat yhdessä kuvitteellisen henkilöhahmon näyttämölle, kun symbolisella tasolla tapahtuu esittävää toimintaa ja reaktion kautta syntyy tulkintoja. (Sauter 2005, 21, 23; ks. Arnkil 2013, 23.)

2.3.2 Kontekstien ympäröimänä

Sauter (2005, 22) kommunikaation mallit (*yksinkertainen* ja *laajennettu*) pitävät sisällään kolmen kommunikaatio tason lisäksi teatterillista toimintaa ympäröivät kontekstit. Hän painottaa, että teatteri ei ole irrallinen siitä ympäröivästä yhteiskunnasta tai ympäristöstä. Kommunikaatioon vaikuttavat viisi kontekstia: konventionaalinen, rakenteellinen, käsitteellinen, kulttuurinen ja elinympäristö. Nämä ovat tärkeitä kommunikaation näkökulmasta, mutta eivät välttämättä vaikutta aina jokaiseen yksittäiseen tapahtumaan. (Sauter 2005, 22, 24.) Kontekstit voidaan jakaa teatterin sisäisiin ja ulkoisiin konteksteihin. Konventionaalinen konteksti esiintyy lähimpänä teatteritapahtumaa ja kattaa teatterilliset perinteet ja piirteet sekä sitoo tapahtuman aikaan ja paikkaan. Rakenteellinen konteksti puolestaan kuvaa teatteria ”koossa pitävänä”, yhteisöllistä rakennetta korostavana voimana (avustukset, paikat ja oikeudelliset puitteet).

Piirros 8: Esitys ja konteksti -malli

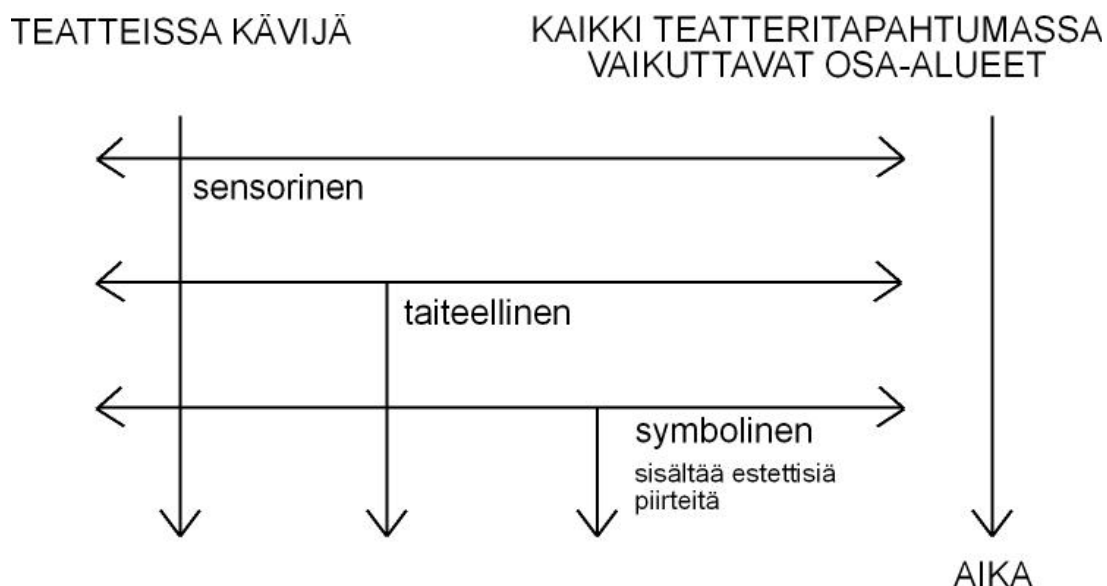
Käsitteellinen konteksti edustaa viihdyttämiseen, kasvattamiseen ja asioiden esille nostamiseen liittyvää tehtävää, unohtamatta sen poliittisia vaikutuksia. Kaksi ulointa kontekstia asettuva teatterin ulkopuolelle. Kulttuurinen konteksti sitoo teatteritapahtuman muihin taidemuotoihin ja niiden välisiin riippuvaisuussuhteisiin. Saman tyyppiset ilmiöt tapahtuvat eri kulttuurilaitoksissa ja instituutioissa. Kulttuurin kenttä on kuitenkin laajempi kuin eri taidemuodot, joten kulttuurisesti muotoutuneet toimintamallit näkyvät myös muun muassa opetuksessa, historiassa, uskonnossa, mutta myös puistoissa, ravintoloissa ja esimerkiksi rautatieasemalla. Elinympäristö konteksti kattaa vielä kaikki yleisenä pidetyt kulttuuriset piirteet sekä kahtiajaon arjen ja juhlan sekä vapaa- ja työajan välillä. (Sauter 2005, 25; ks. Martin & Sauter 1995, 9, 10, 97-98; vrt. Arnkil 2013, 25.)

Edellä kuvatut kontekstit vaikuttavat kaikkiin teatteritapahtuman osapuoliin samanaikaisesti taiteellisen ja sosiaalisen kehyksen kautta. Ne ovat läsnä jatkuvasti, teatteriesityksen valmistuksen, teatterin tiloja suunnittelun ja teatterissa kävijän taustalla sekä vaikuttavat itse tapahtuman aikana ja sen jälkeen, kun vuorovaikutustapahtuma itse on päättynyt osaksi konteksteja. Arnkil on samaa mieltä Sauterin ajatuksen kanssa, ajan merkityksen painottumisesta kommunikaatioon

vaikuttavana tekijänä, sillä kontekstit vaikuttavat kaiken aikaa niin esiintyjän kuin katsojan mielessä. Tähän ajatukseen ja edellä kuvattuihin konteksteihin on helppo lähteä sitomaan teatteritapahtuman kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen malli. (Sauter 2005, 9, 24; ks. Martin & Sauter 1995, 2, 9; vrt. Arnkil 2013, 23-24)

2.3.3 Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen malli

Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen mallissa Sauterin näkemystä näyttelijän ja katsojan välisestä vuorovaikutuksesta laajennetaan Arnkilin näkemyksen suuntaan. Se sisältää yksilöiden välisen toimintojen ja reaktioiden vuorovaikutuksen, mutta kattaa sen kokonaisvaltaisemmin kaikkeen teatterissa kohdattavaan ja tapahtuvaan: muut ihmiset (yleisö ja henkilökunta), tila (materiaalit, sisustus, kasvit) äänet (ihmisten tuottamat, tunnelman luomiseen mahdollisesti tarkoitettut, rakennuksen käyttämisestä syntyvät), hajut (eri tiloissa), ilmavirta (raskas/raikas ilma, vilu), ilmapiiri ja tunnelma (sosiaaliset ja kulttuuriset tavat, tottumukset ja käytänteet), rakennus ja sen ympäristö. Nämä teatteritapahtumassa vaikuttavat osa-aleet vallitsevat kaikkina hetkinä, koko kokemuksen ajan: mahdollisesta lipun varaamisesta aina teatterista poistumiseen saakka – tai kenties vielä pidempään tapahtumaan.

Piirros 9: Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen malli

Kokonaisvaltainen vuorovaikutus toimii samalla tavoin kuin Arnkilin vuorovaikutuksen mallissa, antautumalla ja asettumalla näkyväksi yksilöiden välille ja reagoimalla toisten läsnäoloon. Kokonaisvaltainen vuorovaikutus alkaa sensoriselta tasolta, kun teatteritapahtuma tarjoaa teatterissa kävijälle mahdollisuuden astua tilaan ja osallistua tapahtumaan (vrt. von Bonsdorff 2007, 77). Jos teatteritapahtuman jokin osa-alue alistaa tai hallitsee kävijää negatiivisella tavalla, ei teatterissa kävijä välttämättä enää kiinnostu teatteritapahtumasta ja kokemus jää silloin suppeaksi. Silti tällainen suppeakin kokemus (voi) täyttää Deweyn kokemusfilosofisen käsityksen mukaiset kokemuksen piirteet (vrt. Dewey 2010, 49-50), mutta kokemus ei syvenny sensoriselta tasolta eteenpäin. Tämän vuoksi sensorinen taso on ehkä jopa tärkein taso kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen syntymisen kannalta.

Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen taiteellisella tasolla yksilö koodaa tiedostettua ja tiedostomatonta vuorovaikutusta kokonaisvaltaisesti – painottaen niitä tapahtuman osa-alueita, jotka nousevat hallitsevimiksi (vrt. von Bonsdorff 2007, 78). Kuitenkin kaikkien kokonaisvaltaiseen vuorovaikutukseen osallistuvien on ymmärrettävä nämä koodit ja pidettävä näitä tapahtumaan sopivina samansuuntaisesti kuin Arnkilin vuorovaikutuksellisessa mallissa (ks. Arnkil 2013, 23). Tällä tasolla kävijä heittäytyy kokemuksen ja tapahtuman vietäväksi, jolloin vuorovaikutus voi syventyä eteenpäin.

2.4 Deweyn ja Sauterin kohtaaminen kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen johtavalla sillalla

Jokaisen kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen omaksuminen on enemmän kuin vain jonkin lisäämistä aiemman tietomme päälle ja vaatii asioiden laittamista uuteen uskoon, mikä voi tuntua myös kivuliaalta. Deweyn mukaan esteettisyys on tunnepitoista ja viimeistelee jonkin tietyn kokemuksen täydelliseksi ja yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tunteet ovat laadullisia ominaisuuksia, jotka ilmentävät monisyisestä, liikkuvasta ja muuttuvasta kokonaiskokemuksesta jotakin merkityksellistä. (Dewey 2010, 56, 57.)

Tunteen syvin luonne tulee esiin jonkun ihmisen kokemuksessa, kun hän esimerkiksi lukee kirjaa, katselee näytelmää tai kuuntelee musiikkia. Samalla tavoin tunteet kiinnittyvät tapahtumiin ja kohteisiin. Ne kuuluvat aina myös jollekin (minälle) ja ovat mukana tapahtumien liikkeessä, joilloin tunteista tulee myös osa kaikenkattavaa pitkäkestoista tapahtumaa. Tunne on voimana sekä liikkeelle paneva että paikoilleen kangistava. Se valitsee olennaisen ja sävyttää kokonaisvaltaisen kokemuksen monenkirjavat osat. Kun kokonaisvaltaisessa kokemuksessa on edellä kuvattuja piirteitä, kokemuksessa esiintyy esteettisyyttä. Esteettinen kokemus pitää sisällään käytännöllisen ja älyllisen havaintokokemuksen teatteritapahtumassa, jossa ovat mukana kävijän menneisyys ja tulevaisuus. On mahdotonta ja tarpeetonta erottaa toisistaan käytännöllisyyttä, tunnetta ja älyä tai asetta näitä ominaisuuksia toisiaan vastaan. Tunnepitoisessa vaiheessa kokemuksen osat kietoutuvat toisiinsa yhdeksi kokonaisuudeksi. ”Älyllisyys” yksinkertaisuudessaan tarkoittaa sitä, että kokemuksella on merkitystä. ”Käytännöllisyys” puolestaan kuvaa, että kävijä toimii vuorovaikutuksessa sitä ympäröivien tapahtumien kanssa. Esteettisyyttä voi sisältyä näihin kaikkiin kolmeen pyrkimykseen, jolloin niiden monet osat yhdistyvät toisiinsa. Kun kokonaisvaltaisessa kokemuksessa on esteettisiä piirteitä, esteettisyys piirtyy terävästi esiin kokemuksesta. Emme osaa sijoittaa näitä erityispiirteitä käsillä olevan tapahtuman tai kokemuksen ominaisuuksiksi, vaan paikannamme esteettisyyden

jonnekin kuvan ulkopuolelle, syvemmälle sisimpäämme. (Dewey 2010, 53, 54-55, 57, 58, 73.)

Kokonaisvaltainen teatterikokemus sisältää kokemuksen esteettisiä piirteitä teatteritapahtuman vuorovaikutuksen symbolisella tasolla (ks. Sauter 2005). Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen syntyminen on mahdollista vain, jos vuorovaikutus syvenee teatteritapahtumassa vuorovaikutuksen symboliselle tasolle. Teatterissa kävijä aistii, tuntee ja tunnistaa tunnelmia sekä vaikuttaa niillä tapahtumaan. (vrt. von Bonsdorff 2007, 79) Kokonaisvaltaisella teatterikokemuksella on aina mallinsa ja rakenteensa. Se ei ole vain tekemisen ja altistumisen vuorottelua, vaan koostuu niiden keskinäisestä suhteesta, jossa toiminta ja sen vaikutus kytkeytyvät havainnoissa toisiinsa ja vuorovaikutus synnyttää merkityksiä. Tällä symbolisella tasolla kävijä heittäytyy eläytyen tunnetasolla kokemukseen (kaikissa kokemuksen vaiheissa). Hän siirtyy tapahtuman mukana tilanteesta toiseen reaktoiden ja ottaen reaktioita vastaan – ”lainehtii” kokonaisvaltaisessa vuorovaikutuksessa, jolloin esteettisyys näyttäytyy kokemukseen kuuluvien piirteiden selkiintymisenä ja tihentymisenä. (Deweyn 2010, 60, 62, 64.)

3. UUDEN TUTTAVAN ETSIMINEN

Tutkimusaineiston keruussa hyödynnettiin sekä kyselylomaketta että ryhmäkeskustelua. Koska löytöretkitutkimus lähti liikkeelle aineistojen keruulla Kuopion kaupunginteatterin avajaisesityksen otollisen maaperän vuoksi, kahden erilaisen aineiston kautta tutkimuskohteeseen saatiin syvyyttä.

Esittelen seuraavaksi aineistonhankintamenetelmät kahtena tienviittana, kyselynä ja ryhmäkeskusteluna. Kyselyaineiston analyysissä hahmotettiin kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen alustavat käsitteet, joiden pohjalta ryhmäkeskustelun teemat valikoituivat. Ryhmäkeskustelussa kokemuksen tarkastelua syvennettiin yksilöiden henkilökohtaisten kokemusten avulla.

Esittelen tässä luvussa aineistojen hankintamenetelmät sekä kyselyn tulokset. Ryhmäkeskustelun tulosten analysointi esitellään luvussa 4.

3.1. Ensimmäinen tienviitta: Kysely

3.1.1. Kyselypohjan tausta

Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottaminen lähti liikkeelle Kuopion kaupunginteatteriin liitettyjen mielikuvien hahmottamisella. Kysely rakentui Kuopion kaupunginteatteriin liittyvistä kysymyksistä, joiden pohjana olivat teatteritapahtuman kokonaisvaltainen ajattelutapa, yleisötiloihin painottuva tilan ja vuorovaikutuksen hahmottaminen (ks. kappaleet 2.2.2 Kokemukseen vaikuttavat hiljaiset jäljet ja 2.2.3 Yleisölämpiö henkisenä välitilana ja vuorovaikutuksena) ja niihin vaikuttavat tekijät.

Kuopion kaupunginteatteriin liittyvien mielikuvien taustalla ovat seuraavat kysymykset:

- 1) Onko paikallisteatteri paikkakuntalaisille tärkeä? (Vrt. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013)
- 2) Mitkä asiat ovat merkittäviä kokemuksen syntymisessä?

- 3) Millaisia mielikuvia teatteriin ja teatterissa käymiseen liitetään?
- 4) Millaisia sosiaalisia merkityksiä teatterissa käymiseen liittyy?
- 5) Mitkä muut osa-alueet liittyvät teatterissa käymiseen?
- 6) Voiko teatterissa käyminen olla tapa tai perinne?
- 7) Millainen vaikutus teatterin arkkitehtuurilla ja tilan tunnelma on kokemukseen?
- 8) Miten ilmapiiriä ja tunnelmaa kuvataan?
- 9) Millaisessa tilanteessa tai ajankohdassa teatterissa käydään?

3.1.2 Kyselyaineisto Kuopion kaupunginteatterilta

Kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen liittyvien mielikuvien hahmottaminen ja tarkentaminen alkoi strukturoituna kyselynä 108 teatterissa kävijälle Kuopion kaupunginteatterilla joulukuussa 2014. Aineiston keräämisellä testattiin, pitävätkö mielikuvista herännert väitteet paikkansa. Kyselyn kautta ei pyritty muodostamaan varsinaista otosta tietystä perusjoukosta, vaan keräämään näytteitä, yksittäisten ihmisten kommentteina ja niiden kautta muodostamaan seuraavalle aineistonkeruuvaiheelle linjat ja teemat (ks. Anttila, 2005, 236-237).

Kyselyt toteutettiin kolmena arki-iltana keskiviikona, torstaina ja perjantaina sekä yhtenä lauantaina päivä- ja iltanäytösten yhteydessä. Aineistonkeruupäivinä teatterin ohjelmistossa pyöri Savon Sanomien teatterikriitikon Veera Jääskeläisen (2014) ”kepeäksi, tunnelmalliseksi ja mukavaksi katsottavaksi” luonnehtima *Sound of Music* -musikaali ja vastaparina Kuopiossa kantaesityksensä saanut puhenäytelmä *Helene S – rakkaudella*, jota toinen Savon Sanomien teatterikriitikon Teppo Kulmalan (2014) kuvasi ”tummissa sävyissä pehmeästi liekehtivä”.

Toinen näytelmäpari edusti edellisiin nähden enemmän komediaa. Kuopion toinen syksyn kantaesitys *Kaikki kivistä* kertoi kansalliskirjailija Aleksis Kivistä mielikuvituksellisesti ja humoristisesti (Jääskeläinen 2014) ja vastaparinaan viihdyttävä ja hyvin rakennettu *Gabriel, tule takaisin* (Jääskeläinen 2014). Sattumanvaraisesti

valikoituina aineistonkeruupäivinä esitettiin neljä kertaa *Sound of Music* ja *Helene S – rakkaudella* sekä kerran *Kaikki kivistä* ja *Gabriel, tule takaisin*.

Vaikka teatterin avajaissyky tarjosi laajan kävijämäärän, aineistokeruu sijoitettiin joulukuun puoleen väliin, vilkkaaseen pikkujoulu-aikaan, joka mahdollisti vielä kattavammin kohdat eri syistä (eri tyyppisiä ihmisiä ja erilaisilla syillä teatterissa vierailevia) teatteriin tulleita ihmisiä. Aineisto kerättiin esitysten väliajalla satunnaisena otoksena erilaisilta kävijöiltä. Kyselyitä jaettiin mahdollisimman monelle ihmiselle, keskimäärin 22 henkilölle per väliaika. Kyselyt jaettiin, niihin vastattiin ja ne palautettiin saman väliajan aikana. Joissakin tilanteissa vastaajan mielipiteisiin saattoi vaikuttaa läheisen ihmisen seura ja mielipiteet. Tällä ei kuitenkaan ole merkitystä kyselyn tuloksen kannalta, sillä aineistolta ei haettu tiettyjen ihmisten henkilökohtaisia mielipiteitä, vaan aineiston oli tarkoitus antaa yleisenä suuntaviivana tulevalle ryhmähaastattelulle (Anttila 2005, 240).

3.1.3. Kyselyn rakenne

Kysely rakentui kappaleessa 3.1.1 esitettyjen kysymysten pohjalta luonnosversio versiolta. Kyselyn (ks. Liite 2) saatteessa pyydetään vastaajia ajattelemaan teatterissa käyntiä kokonaisena tapahtumana, teatterin ulko-ovista sisään astumisesta aina teatterista poistumiseen asti. Kysely alkaa kuuden väitteen sarjana, joihin pyydettiin vastaamaan viisikohtaisen asteikon mukaan olemalla täysin samaa tai eri mieltä. Kysymysten kautta kyselyyn rakentui kuusi väitettä, joilla selvitettiin millanen teatterissa kävijä vastaaja on, millainen kuva Kuopion kaupunginteatterilla on vastaajan silmissä, millainen merkitys paikallisteatterilla on vastaajalle sekä tilan ja arkkitehtuurin vaikutusta tunnelman ja ilmapiirin syntymiseen. (ks. Borg, 2018.)

Kysely jatkuu mielipiteen ja kokemuksen tarkentamisella. Tässä kohtaa vastaajaa pyydettiin kiinnittämään huomiota tarkemmin tunnelmaan, pohtimaan esityksen miellyttävyyttä sekä kiinnittämään huomiota tilaan. Kysymykset esitettiin niin, että vastaajan tuli valita annetuista vaihtoehdoista 1 tai 1-2 vaihtehtoa. Kysymyksillä

pyrittiin kartoittamaan vastaajien ”karkeita” mielipiteitä, hienojakoinen erittely tapahtuu ryhmäkeskustelussa.

Kolmas kysymys liittyi teatterissa kävijän sosiaaliseen tilanteeseen. Tuliko hän teatteriin yksin vai seurassa – ja jos tuli seurassa, niin millaisessa. Vastaajaajilta kysyttiin myös sukupuolta ja ikää, joilla haluttiin hahmottaa vastaajien taustoja. Teatterissa kävijöistä valtaosa on pääsääntöisesti naisia (vrt. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013). Ikä puolestaan kertoo vastaajan historiasta ja kuinka kauan vastaaja on voinut olla kulttuurinkuluttajana. Näiden lisäksi vastaajaa pyydettiin merkkamaan teatterissa käynnin päivämäärä sekä oliko kyseessä päivä- vai iltanäytös, joilla varmistettiin, että jokainen vastaus pystytään liittämään kyseiseen vastaushetkeen. Kyselyn lopussa pyydettiin vielä jättämään yhteystiedot, jos oli kiinnostunut osallistumaan aineiston keruun toiseen vaiheen ryhmäkeskusteluun.

3.1.4. Kyselyin purkaminen ja tulokset

Kyselyaineiston tarkastelussa selvisi, että kaikki vastaajat olivat vastanneet viiteen kysymykseen kahdestatoista kysymyksestä. Kuudessa kysymyksessä vastausprosentti oli jopa 99-95 %. Vastaajien ikään liittyvässä kysymyksessä vastausprosentti poikkesi muista huomattavasti, sillä se oli vain 49 %. Tämä muihin nähden selkeästi alhaisempi vastausprosentti johtui harhaan johtavasta kysymyksenasettelusta. Vaikka kyselylomake oli testattu usemmalla henkilöllä, ei ongelma noussut esille ennen kyselyä. Vastaajien ikään liittyen voidaan siis saada vain suuntaa antavia lukuja. Virheellisyys ei estä teatterissa syntyvän kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottamista, sillä jokainen kysymys antaa omanlaistan informaatiota kokemuksesta. Lisäksi vastaajan ikään liittyvä kysymys kuuluu kyselyn taustakysymyksiin, eikä ”pääkysymyksiin” (ks. Anttila, 2007). Ikään liittyvä heikko vastausprosentti vaikuttaa kuitenkin siihen, että ikäluokkien mukaan vastauksia ei voida tarkastella.

Kyselyt purettiin taulukoiksi käyttäen luokittelu- ja järjestysasteikkoa. Kyselyt analysoitiin teemoitteluna, jonka tarkoituksena oli muodostaa keskustelunaiheet

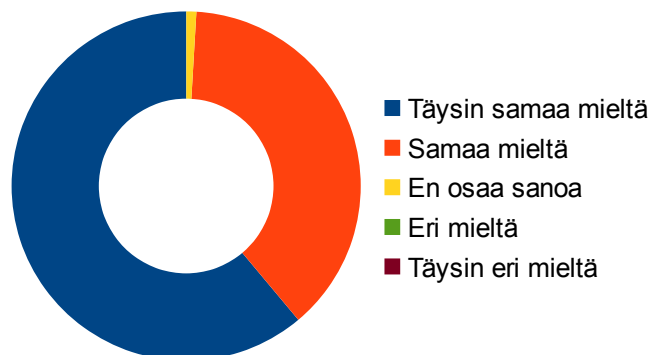
ryhmäkeskustelun pohjaksi. Ryhmäkeskustelun tarkoituksena oli tarkastella kokemusta yksilöllisemmin ja kerätä syvempää tietoa kokonaisvaltaisesta kokemuksesta. (ks. Anttila 2005, 241-242; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Väitteet, mielipide ja kokemus teatterissa käymisestä

Vastaajista 2/3 kävi kulttuuritapahtumissa usein ja 1/3 ei juuri koskaan tai harvoin väitteen ”Käyn kulttuuritapahtumissa usein” perusteella (Vrt. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013). Saman suuntaiset olivat vastaukset myös väitteeseen, että ”Teatterissa käyminen on perinne”. Voidaan siis ajatella, että vastaajista yli 2/3 edustavat kulttuurin harrastajia.

Kuopion kaupunginteatteri herätti 2/3 kävijöistä positiivisia mielikuvia hyvällä imagolla. Erityisen mielenkiintoista Kuopion kaupunginteatterin näkökulmasta on, että kaikki vastaajat pitivät paikallisteatteria joko tärkeänä tai erityisen tärkeänä. (Vrt. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013) Myös ne, jotka eivät käy kulttuuritapahtumissa usein ja joille teatterissa käyminen ei ole perinne. Tämän perusteella voidaan ajatella, että vaikka teatterilla ei olisi henkilökohtaisesti merkitystä omassa elämässä ja vaikka teatteriinkin liittyisi negatiivisiakin mielikuvia, paikallisteatterilla voidaan ajatella olevan laajemmin merkitystä teatterissa kävijöille. Tätä tulkintaa tehtäessä täytyy kuitenkin muistaa, että tämä kysely toteutettiin teatterissa esitysten väliajalla eikä esimerkiksi kadulla kerättynä galluppina, jolloin ihmisten asennoituminen olisi voinut olla myös toisenlainen.

Paikallisteatteri on tärkeä

Kaavio 1: Paikallisteatteri on tärkeä

Kyselyn viimeinen väite kartoitti teatterirakennuksen arkkitehtuuriin vaikutusta tunnelmaan ja ilmapiiriin, jonka tuloksena 2/3 vastaajista kertoi, että arkkitehtuurilla on suuri vaikutus tunnelmaan ja ilmapiiriin. Tarkentavilla kysymyksillä pyydettiin vielä määrittämään tunnelma joko juhlavaksi, arkiseksi tai joksikin muuksi. Näissä vastauksissa paljastui, että tunnelmaa piti juhlavana yli puolet vastaajista (55 %). Kun näitä juhlavana pitävien vastuksia tarkasteltiin peilaten väitteeseen ”Arkkitehtuurilla on suuri vaikutus tunnelmaan ja ilmapiiriin”, selvisi, että heistä 85 % ajatteli näin. Loput vastaajista pitivät tunnelmaa joko arkisena (16 %) tai kuvasivat sitä jotenkin muuten (28 %). Näissä muissa kuvauksissa erottui selkeästi neljä erilaista kategoriaa: tilaa, tapahtumaa tai tunnelmaa kuvaavat kommentit sekä ”en osaa vastata”. Tilaa kuvaattiin kolmessa vastauksessa sanoin: ”tyylikäs, moderni, valoisa ja viihtyisä”. Tapahtuman näkökulmasta tunnelmaa kuvailtiin 12 vastauksessa sanoin: ”kotoisen juhlava, puoli juhlava, arjesta poikkeava, arjesta erottuva, sivistynyt, kotoisesti sivistynyt, kultturelli, kiinnostava, mielenkiintoinen, inhimillinen ja intensiivinen”. Tunnelmaa kuvailtiin 13 vastauksessa adjektiiveilla: ”odottava, ajatuksia herättävä, kyselevä, iloinen, rento, hauska, hilpeä, leppoisa ja mukava”. Kuvailuissa toistui useammalla vastaajalla samat sanat. Kolmessa vastauksessa ei oltu tarkennettu, mikä sana kuvasi tunnelmaa, jolloin ne tulkittiin ”en osaa sanoa” vastauksiksi. Yhdessä vastauksessa tunnelmaa kuvattiin sanoin: ”molempia, riippuu itsestä ja seurasta”. Vastaus kertoo, mitkä tekijät

vaikuttavat teatterissa syntyvän tunnelman ja ilmapiirin syntymiseen, mutta ei varsinaisesti kerro mitään kyseisestä hetkestä.

Suurimmassa osassa kuvailuista sana viittaa juhlavaan tai arvostusta herättävään tapahtumaan, mutta rennolla otteella. Näistä sanoista sekä juhlavana pidetyistä vastuksista voi päätellä, että Kuopion kaupunginteatteri on onnistunut luomaan ilmapiirin, joka nostaa teatteritapahtuman esille arjesta, mutta on tunnelmaltaan rento ja helpostilähestyttävä (vrt. Takala 2010, 24-25).

Ilmapiiriin, tiloihin ja esitykseen liittyviä mielikuvia tarkennettiin kahden positiivisen ja negatiivisen vaihtoehdon välillä, jossa vastaaja sai valita väliltä yksi tai kaksi vaihtoehtoa. Ilmapiiriin liittyvissä vastauksissa vapautuneeksi tai kotoisaksi ilmapiirin kuvasi suurin osa (85 %) vastaajista, sillä vain 15 % vastauksista ilmapiiri kuvattiin joko jäykäksi tai vaivaantuneeksi. Tilaan liittyvät mielikuvat jakoutuivat myös hyvin saman tyyppisesti, vastauksista positiivisia (aistikas ja oleskeluun houkutteleva) oli 80 % ja negatiivisia (kolkko) ja (epäkäytännöllinen) 20 % vastuksista. Kun taas peilaa näitä tunnelmaa juhlavana pitävien vastuksia tilojen mielikuviin, vahva enemmistö koki ne positiivisina. Tilat nähtiin aistikkaina 55 % vastauksista ja oleskeluun houkuttelevina 31 % vastauksista. Vastaukset kertovat, että esteettisessä viestinnässä (vrt. von Bonsdorff (2007, 76-79) on onnistuttu ilmapiiriin ja tilojen suhteen.

Kyselyn vastaukset antavat näiltä osin vahvan singnaaliin siitä, että Kuopion kaupunginteatteri ja uudisremontti luovat positiivista imagoa ja mielikuvia. Tätä voi myös peilata siihen, miksi Kuopion kaupunginteatterilla paikallisteatterina on niin vahva merkitys teatterissa kävijöille.

Koska esitys on osa teatteritapahtumassa vaikuttavaa kokonaisvaltaista teatterikokemusta, oli tärkeää myös tietää, kuinka esitys vaikutti kokemukseen. Tähän liittyen kyselyssä kysyttiin ”millainen esitys oli ollut väliaikaan mennessä”. Suurin osa (92%) vastauksia kuvasi, että esitys oli ollut odotusten mukainen tai hieno. Vain pieni osa vastauksista (8 %) kuvasi esitystä yhdentekeväksi tai pettymykseksi. Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen kannalta oli kiinnostavaa tarkastella näitä

negatiivisesti vastanneiden vastauksia ”tunnelmaan, ilmapiiriin ja tiloihin” -liittyviin vastuksiin, koska kokonaisvaltaisessa kokemuksessa kaikella on vaikutusta kaikkeen. Ikävä, negatiivinen ja lattea tunnelma voivat esimerkiksi pahimmillaan vaikuttaa myös esityksestä syntyvään mielikuvaan ja kokemukseen. Negatiivisena (mukaan luettuna yhdentekevä) väliaikaan mennessä esityksen kokeneiden vastaukset eivät kuitenkaan juurikaan erottuneet positiivisesti vastanneista, kun niitä tarkasteli tunnelma, ilmapiiri ja tilat -vastauksiin peilaten. Voidaan siis todeta, että näillä vastaajilla esityksen mielipiteeseen eivät vaikuttaneet teatteritapahtuman muut osa-alueet.

Taustakysymykset

Tausta kysymyksillä pyrittiin selvittämään, miten ja millaisessa tilanteessa vastaajat tulivat teatteriin. Koska kyselyiden vastausajankohta oli pikkujouluaikaan, olisi voinut kuvitella, että enemmistö tuli teatteriin jonkun seurueen (ryhmän) mukana. Kuitenkin enemmistö (45%) tuli teatteriin joko kumppanin tai yhden ystävän kanssa.* Ryhmän mukana teatteriin tulleet sijoittuivat toiselle sijalle 25% ja heidän rinnallaan melkein yhtä vahvana olivat perheen tai ystävien kanssa tulleet 21%. Selkeästi vähemmistönä oli yksin teatterissa kävijät (8%).

Kun neljällä eri tavalla teatterin tulleiden vastauksia tarkastelee tunnelma vastauksiin nähden, voidaan havaita, että yli puolet teatterissa kävijöistä pitivät tunnelmaa juhlavana. Mielenkiintoista on myös tarkastella, miten nämä erilaisissa kokoonpanoissa teatteriin tuleet kävijät kuvailivat tunnelmaa ja ilmapiiriä.

Yksin teatteriin tulleista tunnelmaa piti ”juhlavana” tai kuvaili sitä ”sanoin”* 43 % vastaajista, kun ”arkisena” vain 14 %. Ilmapiiriä puolestaan kuvailtiin ”kotoisaksi” 44 % vastuksista. Kumppanin tai ystävän kanssa tulleiden vastauksissa yli puolessa (55 %) tunnelmaa kuvattiin ”juhlavana” ja samalla tavalla toiselle sijalle tuli ”muu”

*Jos kysely olisi kohdennettu kaikille teatteritapahtumassa olleille, eikä satunnaisvalinnan kautta, tulos olisi voinut olla toinen.

*Edellä todettiin, että muu -vaihtoehto piti sisällään teatteritapahtumaa arvostavia sanoja tai jopa juhlavaa eri tyyppisillä ilmaisuilla kuvaavia sanoja.

-vaihtoehto. Kumppanin tai ystävän kanssa teatteriin tulleiden vastauksissa selkeä enemmistö, yhteensä 86 %, kuvasi ilmapiiriä ”vapautuneena” (61 %) ja / tai ”kotoisana” (25 %). Perheen tai ystävien seurassa saapuneiden vastukset noudattivat saman tyyppistä linjaa kuin edellisissä, tunnelman kuvauksen suhteen, sillä vastauksissa ”juhlavaksi” tunnelmaa kuvasi myös 43 % ja ”sanoin” 38 %. Perheen tai ystävien kanssa teatteriin tulleiden vastauksissa ilmapiiriin kuvasi ”kotoisaksi” myös lähes puolet (48 %) vastauksista.

Ryhmässä tulleiden vastauksissa selkeä enemmistö, 69 %, koki tunnelman juhlavana. Ilmapiiriä he kuvasivat vapautuneeksi (57 %) ja kotoisaksi (31 %). Kun tarkastelee näitä kaikkia eri seurueissa ja yksin teatteriin tulleiden vastauksia tunnelman ja ilmapiiriin osalta, on mielenkiintoista huomata, että lähes puolet yksin ja perheen tai ystävien kanssa teatteriin tulleista kokivat ilmapiiriin kotoisana. Kumppanin tai ystävän ja ryhmässä tulleiden vastauksissa korostui puolestaan kotoisuus ja vapautunut ilmapiiri enemmän. Tästä voi päätellä, että eri seurueityypit liitetään erilaisiin konteksteihin: työyhteisön illanvietto, perheen perinne ja tapa, ystävän tai kumppanin kanssa vietetty erityinen kohtaaminen sekä oma yksityinen hetki.

Vastaajista naisia oli 74% ja miehiä 26%. (Vrt. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013). Heistä eniten (28%) oli 18-30 vuotiaita, toisen sijan jakoivat (19%) 31-39, 50-69, 60-69 -vuotiaat, kolmannella sijalla (6%) oli 40-49 sekä yli 70-vuotiaita ja vähiten (3%) oli alle 18 -vuotiaita. Ikään liittyvän kysymyksen vastausprosentti jäi alle 50 %, joka selittyi kysymyksen asetteluun liittyvällä harhaan johtavalla virheellä.

3.2 Toinen tienviitta: Ryhmäkeskustelu

Se mitä yksilö kokee teatterissa käydessään, riippuu kontekstista, kävijän aiemmista kokemuksista, uskomuksista, tiedoista ja arvomaailmasta. Tästä syystä yksilöt voivat nähdä saman tapahtuman, jopa samassa seurueessa, täysin eri tavoin (Rantala 2002, 159). Ryhmäkeskustelun tarkoituksena oli päästä käsiksi näihin yksilöiden erilaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin sekä muodostaa niiden pohjalta yhteneväinen ymmärrys

teatteritapahtumassa syntyvästä kokemuksesta (Valtonen 2009, 231). Tätä erityistä tietoa teatteritapahtuman kokemuksesta on vaikeampaa lähteä yksin pukemaan sanoiksi. Oman kokemuksen pohtiminen ääneen ja tarjoamalla henkilökohtainen kokemus yleiseen keskustelun aiheeksi, synnyttää tilanteen, jossa yhteisiä piirteitä alkaa yllättävästi nousta esiin. Keskustelun vuorovaikutukselle on otollista, että siihen osallistuvat henkilöt ovat kiinnostuneita keskusteltavasta aiheesta ja heillä on useita erityyppisiä kokemuksia teatterissa käymisestä.

3.2.1 Ryhmäkeskustelutilanne

Tutkimusaineiston hankkimiseksi järjestetty ryhmäkeskustelu pidettiin 3.2.2015 klo 18-19.30 Kuopion kaupunginteatterin toimistokäytävän kahvtilassa, joka kuvattiin kahdella vastakkaisella videokameralla. Keskustelutilaisuuteen osallistui seitsemän henkilöä, opiskelijasta eläkeläisiin ja joukossa oli yksi pariskunta. Pariskuntaa lukuunottamatta osallistujat olivat toisilleen tuntemattomia. Pysin luomaan turvalliset raamit ja ennakkokäsityksistä vapaan keskustelutilaisuuden, joka on tärkeää ryhmäkeskustelun luontevalle ja hedelmällisellä soljumiselle eteenpäin. Ryhmän vetäjän roolissa pyrin luomaan luottamuksellisen, mutta tavoitteiden mukaista keskustelua tavoittelevan ilmapiirin, rohkaisten ja kannustaen osallistujia. Vetäjänä en itse osallistunut keskusteluun, vaan siirsin keskusteluvastuun tietoisesti ryhmäläisille.

Kun joukko toisilleen tuntemattomia ihmisiä kerääntyy keskustelemaan, keskustelussa voi nousta esiin kokemusten oheella itsestäänselvyksiä ja kulttuurisia käsityksiä. Ne joutuivat myös tässä ryhmäkeskustelussa kyseenalaistuksen alle ja johtivat neuvotteluihin vastatarinoina ja puheina. Tällainen, tietoisesti mielipiteitä hakeva ryhmätilanne tuo esiin myös ne asiat, joista ei kuulu puhua tai kysyä. Kuitenkin kokonaisuudessaan keskustelun tunnelma oli rento ja virtasi jouhevasti eteenpäin. Osallistujat innostuivat jakamaan kokemuksiaan ja tiettyä tilannetta tai kokemuksen hetkeä koskevat kysymykset toivat esiin kertomuksia. Vuorovaikutuksen vuoksi osallistujien tarinat jatkuivat ja täydensivät toinen toisiaan. Tarinat kerrotaan tavallaan yhdessä, toinen toisilleen. (vrt. Valtonen 2009, 228, 235, 237.)

On tyypillistä, että ryhmäkeskustelussa on myös hiljaisia yksilöitä. Tämän vuoksi toin heti aloituspuhevuorossa esille, että keskustelu tapahtuisi vapaamuotoisesti. Pysin johdattamaan keskustelua tietoisesti niin, että kaikki osallistujat pääsivät ääneen ja vuorovaikutus osallistujien välille sekä minuun avautuu. Käytin keskustelun edetessä sekä verbaalisia että ei-verbaalisia ohjausmenetelmiä (ks. Valtonen 2009, 235), jotta keskustelu pysyisi haluttujen raamien sisällä.

3.2.2 Ryhmäkeskustelun eteneminen

Kun toisilleen tuntemattomat tulevat yhteisen pöydän ääreen puhumaan henkilökohtaisista kokemuksista, on ilmeistä, että aluksi ilmassa on jännittystä. Onnistuneen keskustelun syntymistä edesauttaa, kun osallistujien kesken saa syntymään ”me-hengen”, joka vie pois alun epävarmuutta (ks. Valtonen 2009, 234; Pietilä 2017, 119-120). Osallistujien ryhmäytymisessä auttoi kahvi- ja teetarjoilu sekä esittelykierron, jossa jokainen pääsi kertomaan itsestään sekä suhteestaan teatteriin ja kuinka usein käy teatterissa. Haastateltavat kuvasivat suhdettaan tai itseään suhteessa teatteriin sanoen: ”Pidän teatterista”, ”Tykkään käydä teatterissa”, ”Rakastan teatteria”, ”Harrastan teatteria”, ”Olen hevijuuseri”, ”Draamakasvatuksen opiskelija” tai ”Kesäteatterilainen”. Yhteistä osallistujille oli se, että he olivat käyneen nuorempana tai aikaisemmin useammin teatterissa, mutta nykyään teatterissa tuli käytyä yhdestä kuuteen kertaa vuodessa. Moni kyllä toivoi, että tulevaisuudessa teatterissa käynti olisi säännöllisempää ja tiheämpää. Osallistujat kuvasivat, että nykyinen harvempi käynti johtui elämäntilanteen muuttumisesta. Kiinnostus teatteria ja ohjelmistoja kohtaan ei ole muuttunut tai hävinnyt, mutta arjen keskellä teatteriin lähteminen kerrottiin unohtuvan.

Ennen varsinaista ensimmäistä kysymystä pyysin osallistujia ajattelemaan tulevan keskustelun aikana teatterissa syntyvää kokemusta laajana kokemuksena. Se alkaa mahdollisesti jo ennen teatteriin saapumista lippujen varauksella ja – tai tulevaan esitykseen perehtymisellä ja päättyy vasta teatterista poistuttaessa tai jopa myöhemmin, kun kokemuksesta on keskustellut jonkun kanssa. Siitä huolimatta,

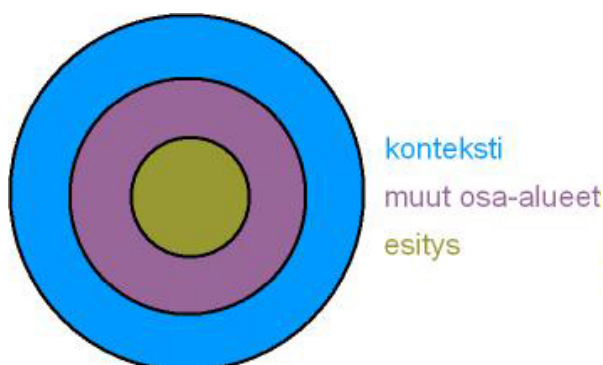
keskustelutilanteen alkupuolella argumentoinnit ajautuivat useamman kerran keskusteluksi katsomossa koettavaan esityksen kokemukseen. Tällöin muistutin osallistujia ajattelemaan kokemusta laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Tämä paljasti sen, että miellämme teatterissa syntyvän kokemuksen hyvin esityskeskeisesti.

Kokonaisvaltaista teatterikokemusta lähdettiin hahmottamaan alun, keskikohdan ja lopun kautta, jolloin saatiin sen ääriviivat näkyviksi. Samalla tuli esiin, millaisia asioita kukin vaihe piti sisällään. Keskustelu jatkui tilan, esityksen, häiritsevien tekijöiden, kokemuksen jakamisen sekä aiempien kokemusten merkitykseen teatterissa syntyvän kokemuksen vaikuttavina tekijöinä. Keskustelun näkökulmaa ei määritelty, vaan puhe sisälsi yleisen käsityksen teatterista. Vain paikallisteatteria koskevan keskustelun aikana, pyysin tarkastelun koskemaan Kuopion kaupunginteatteria. Keskustelun loppuksi pohdittiin vielä syitä, miksi lähteä ylipäänsä teatteriin, muiden kulttuuritapahtumien sijaan.

4 UUDEN TUTTAVAN HAHMOTTUMINEN

Ryhmäkeskustelusta kerättyä aineistoa tarkastellessa tulkittavana on rajattu tapahtumankulku kokemuksen alusta loppuun. Tavoitteena oli hahmottaa, mitä teatterissa käydessä tehdään, mitä siihen liitetään sekä miten asioita koetaan. Litteroinnissa on huomioitu osallistujien ja keskustelun vetäjän puheenvuorot sekä nyökkäykset tai muut ”samaa mieltä” ja ”eri mieltä” kuvaavat kehonkielet (vrt. Ruusu vuori 2010, 425). Puolentoistatunnin ryhmäkeskustelusta tuli 17 sivua litteroitua tekstiä. Litterointitavalla pyritään nostamaan esille keskeiset kokemusta kuvaavat asiat, kokemuksellisuus ja tapa kuinka kokemuksesta on puhuttu. Erityisen tärkeänä pidän sitä, kuinka asiat on ilmaistu, mitä sanoja ja kuvauksia on käytetty. Vuorovaikutuksen kehittyminen on ryhmäkeskustelussa tärkeää - joka näkyy myös aineiston litteraatiossa.

Kokonaisvaltainen teatterikokemus voidaan kuvata kolmen sisäkkäisen ympyrän tavoin. Keskellä sisimpänä on esitys, keskimmäisenä muut teatteritapahtumassa vaikuttavat osa-alueet ja uloimpana tapahtumaan liittyvä konteksti. Jokaisen kolmen ympyrän koko riippuu siitä, miten teatterissa syntyvä kokonaisvaltainen teatterikokemus koetaan. Esitys, kokemuksen muut osa-alueet ja konteksti ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja sisältävät itsessään kokonaisvaltaista vuorovaikutusta. Esimerkkiympyrä kuvaa tilannetta, jossa kokemus on kaikilta osin tasapainoinen - eli kaikki kolme aluetta vaikuttavat kokemukseen yhtä voimakkaasti. Yhtä hyvin ympyröissä voi olla joko alisteisia tai dominoivia painotuksia, jolloin sisäkkäiset ympyrät ovat eri kokoisia.

Piirros 10: Esimerkki ympyrä

Analysoin seuraavissa kappaleissa näiden sisäkkäisten ympyröiden kautta ryhmäkeskustelun tuloksia, jonka jälkeen tarkastelen sisäkkäisiä ympyröitä ja niiden välisiä suhteita Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen mallin kautta.

4.1 Mistä kokonaisvaltainen teatterikokemus alkaa ja mihin se päättyy?

Teatterissa syntyvää kokemusta ei olla totuttu ajattelemaan kokonaisvalteisesti, tai ainakaan sen sisältämiä osa-alueita ei ole tietoisesti havainnoitu. Näin oli myös ryhmäkeskustelun osallistuneilla, jonka vuoksi oli tärkeää piirtää sen ääriviivat (alku, keskikohta ja loppu) näkyväksi sekä pohtia, mitä se pitää konkreettisesti sisällään, jotta sen kokonaisvaltaisuus tuli näkyväksi.

Ryhmäkeskustelun osallistujat toivat selkeästi esille, että kokemus alkaa teatteritapahtumaan valmistautumisella - kukin omalla tavalla ja tapahtumasta riippuen. Valmistautuminen voi olla hyvin tiedostettua tai sitten tiedostamatonta. Molemmissa tilanteissa keskeistä on se, että teatteritapahtuma alkaa jo kotona, paljon ennen teatteritalon ulko-ovia.

O3: "Pannan vaatteet päällä."

O6: "Mullakin just liitty se et laittaa vähän erilaista päälle. Laittaa hiukset jne."

O1: "Teatterissa on just se ihanuus, että sä voit laittaa mut sun ei tarvii missään nimessä, voit todellakin tulla työvaatteet ja ihan missä kotivaatteissa tahansa."

Pukeutuminen ja muu laittautuminen liitetään vahvasti kokemuksen alkuvaiheen toimintoihin, jotka tapahtuvat ennen teatteriin saapumista. Teatteriin saavuttaessa keskeisiä toimintoja ja niihin liittyviä paikkoja ovat teatterirakennuksen ulkopuolella kulkureitit ja parkkipaikka sekä teatterin sisälle tultaessa narikka ja siistiytymisen rituaalit.

O2: "Itse tulee käytyä vessassa, kattoo peilistä miltä sitä näyttää kun pyörän selästä tänne hyppää."

O4: "[...] kaupunkiin kun tullaan niin se teatterin ehtiminen ja parkkipaikat siinä on oma hässäkkänsä. Sitten kun tullaan sisälle niin ainahan sitä pälistellee näin, mihinkäs sitä nyt tultiin. Sitten kahtelloo ihmiset."

O2: *"[...] Mulle se kokemus alkaa vasta kun mä tulen paikalle tai hyppään pyörän selästä tai etin parkkipaikkaa tai mitä teenkään, niin siinä alkaa vasta mulla se kokemus. Ja oikein kunnolla vasta kun mä istun saliin ja kun valot sammuu."*

Teatterin sisällä kävijän kokemukseen vaikuttaa vuorovaikutus hiljaisuuden estetiikan (ks. von Bonsdorff 2007) kautta, joka tapahtuu enimmäkseen tiedostomana ihmisten ja tilan havainnoimisena sekä tunnelman aistimisena. Ympäristön tiedostettu silmäily puolestaan kartoittaa, millaisia ihmisiä paikalla on ja miten paljon heitä on sekä näkykö tuttavilla. Samalla peilataan omaa pukeutumista ja esitysvalintaa muihin kävijöihin.

O1: *"[...] se että voi verrata itseä ehkä noihin muihin, jos tämä on minua kiinnostanut ja se kiinnostaa tuollaisia ihmisiä, tällaista ikäluokkaa."*

O5: *"[...]tarkastetaan että näkykö "teatterieliittiä" eli julkkiksia."*

Näiden tiedostettujen ja tiedostamattomien havaintojen yhteisvaikutuksena syntyy teatteritapahtuman tunnelma. Ne osa-alueet, joka nousevat hallisevammin esille, voivat lisätä tapahtumalle asetettuja odotuksia tai latistaa niitä.

O1: *"Kyllä sillä on vaikutus, ainakin se ilmapiiri, [...] se ympäristö, kyllä se vaikuttaa siihen minkälainen on. Että luoko se lisää odotuksia sille näytelmälle vai latistaako kenties alussa."*

Kokemus jatkuu yleisötilojen kautta esityksen alkamisen odottamisena yleisölämpiössä, jolloin teatteritapahtumassa muodostuu välitila (vrt. Ikonen & Lifländer 2012). Välitila syntyy rakennukseen sisälle saapumisen ja katsomon odottamisen välille, kun vuorovaikutus tilaan ja toisiin ihmisiin muodostaa odottamisen välitilan. Välitilassa ollaan usein fyysisesti ja tiiviisti lähellä toisia. Tämä odottamisen tila luodaan pääsääntöisesti yksin tai oman seurueen kanssa, kieltäytymällä kontaktista ulkopuolisiin.

O6: *"Jonkin verran vaikuttaa omaan tunnelmaan se että jos on hirveesti ihmisiä. Mä en tykkää että on oikeesti paljon ihmisiä, voi itelle tulla sellainen olo, että voi joko pääsen istumaan tuonne. Mut ei se oo sallainen että sen vuoksi jättäs tulematta. Toisaalta jos siellä olis vaan toinen ihminen minun lisäksi, niin pitääkö tässä mennä nyt sitten juttelemaan. Minuun se vaikuttaa."*

O2: *"Itse tulee käytyä vessassa, kattoo peilistä miltä sitä näyttää kun pyörän selästä tänne hyppää. Se riippuu kuinka paljon seuraa toisia. Jos on ystävä, niin silloin keskittyy toiseen, ja saattaa vaikka törmätä toseen ihmiseen, anteeks mä ei huomannu. Mut jos on yksin, niin*

on paljon valppaampi, seurailee paljon enempi ympärille.”

Välitila poistuu, kun tunnelman aistimisen tilalle tulee toiminta, joka syntyy esityssalin ovien avautuessa, oman istumapaikan etsimisessä ja esityksen alkamisen odottamisessa katsomossa. Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen kaarella esitys sijoittuu jonnekin keskivaiheille. Keskikohdan määrittäminen oli ryhmäkeskustelijoille haastavaa. Tutkimustulosten kannalta ei ole merkitystä, mihin keskikohta sijoittuu, mutta sen pohtimisella saatiin kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottamiseen eri näkökulmia. Lopputulemana, keskikohdan ”paikka” riippuu siitä, missä kontekstissa kokemus syntyy.

O7: ”Minusta se riippuu vähän näytelmästä, onko se ollut miten vaikuttava. Jos se on sellainen että menin sisää ja tulin ulos ja se oli siinä, niin silloin se on varmaankin ihan oikeasti siellä jossain keskellä. Jos siinä (esityksessä) tulee sellainen, että sitä jää pohtimaan ja se antaa ajatuksia, niin silloin se on jossakin siellä myöhemmässä vaiheessa. Minusta sitä ei voi sanoa, että se on aina jotenkin ”näin”, vaan se riippuu siitä koko kokemuksesta ja sitten jos siihen tosiaan liittyy, että liittyykö esityksen ympärille muutakin, näytelmää liittyvää muuta ”tapahtumaa” purkua ym, onko jonkun ystävän kanssa puhutaan siitä ja keskustellaan vai eikö olla.”

O1: ”Melkein sijoittaisin sen aika lähelle sitä loppua, esityksen loppuun, koska tietyllä tavalla katson ennen esitystä, valitsen mikä on kiinnostava, silmäilen sen juonen. Mutta mä en enempää siihen aiheeseen syvenny. [...] vaan menen sinne ja sit ne kaikki ajatukset jotka tulee, meen kotiin ja kotona sitten teen sitä analyysiä tai keskustelen toisen ihmisen kanssa ja tavallan siten se näytelmä vielä elää, niin kuin uudestaan ja sitten se saa lisää syvyyksiä sen esityksen jälkeen. Myöhempänä tutkiskeluna.”

Keskikohdan pohtiminen ja sanallistaminen toi esiin kokemuksessa vaikuttavat yksityiskohdat ja miten ne ilmenevät eritavoin eri teatteritapahtumassa. Edelliset kommentit kuvaavat keskikohdan lisäksi myös sitä, missä kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen kaaren loppupää on. Ryhmäkeskustelussa tuli esille, että kokemus voi loppua niin sanotusti teatterin ulko-oviin, tai jatkua teatteritapahtuman jälkeen keskustelussa, analyysissä ja kokemuksen muistelussa. Kertoipa eräs osallistuja kokemuksesta, jonka kuvasi jatkuvan edelleen hänen mukanaan.

O6: ”Minusta teatterikokemuksella ei ole välttämättä ollenkaan loppua. Jos on joku semmonen esitys, joka on hyrmu syvästi vaikuttanut, joku semmonen aihe ollu mikä on herättäny ajatuksia, niin se ei lopu tai loppuu sitten kun kuolee, jos loppuu silloinkaan.”

4.2 Teatteritapahtuman kolme osaa

4.2.1 Esitys

Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen sisimpänä on esitys. Esityksen kautta mielletään yleensä myös teatterin perusasetelma, ketä on tultu katsomaan ja kuka on katsoja (Ikonen ym. 2012, 36). Esityksen ympärille liittyy myös katsojan ja esiintyjän välinen välttämätön suhde, joka on edellytys teatteritaiteen syntymiselle. Tämä vuorovaikutus on teatterin ominaispiirre, joka luo esityksen ja puhaltaa sen henkiin.

O6: *"Se tapahtuu konkreettisesti siinä sun edessä. [...] Se on kuitenkin teatterissa kokonaisvaltaisempaa."*

O1: *"Se näytelmä työ mitä ne tekee siinä lavalla, sinun lähellä."*

O1: *"[...] teatterissa antosaa on seurata niitten ihmisten (näyttelijöiden) pieniä ilmeitä, aistia sitä tunnelmaa ja latautunutta ilmapiiriä, mikä lavalla on. Jos sulle ei oo voimaa siihen, niin sä menetät paljon siitä teatterikokemuksesta."*

Toisaalta, vuorovaikutustilanteet voivat tuntua myös rasittavilta. Teatteriesityksen kiehtovuus, mutta myös sen raskaus on siinä, että kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen osallistuu koko keho ja kaikki aistit yhtä aikaa. Jos aikoo nauttia vuorovaikutuksen annista, on siihen annettava samalla tavalla itse takaisin. Ilman valmistautumista, väsyneenä tai tilanteessa, jossa ei pysty keskittymään käsillä olevaan tapahtumaan, kokemus voi löyhän vuorovaikutuksen vuoksi tuntua epämiellyttävältä, jolloin kokemukseen ei pääse samalla tavalla mukaan kuin virkeänä ja kulttuurin janoisena.

O2: *"Mä veikkaan että se on justin ne näyttelijät ja se ihminen ja tavallaan, että haluaa seurata niin paljon sen esityksen aikana. Haluaa kahtoo, haluaa seurata niitä näyttelijöitä, niiden suorituksia, haluaa seurata musiikkia, kahtoa ne lavasteet ja haluaa seurata niitä ihmisiä siinä lähellä. Haluaa jakaa sen kokemuksen sen jälkeen, pitää mennä sinne teatteriin, pitää tulla myös sieltä pois. Siinä on aisteille ja kropalle niin paljon enemmän tekemistä, että sen takia ei vaan aina jaksa. Ei oo voimia."*

O2: *"Niin itellä teatteriesitys vaatii enemmän voimia, ihan väsyneenä ei jaksa mennä. Joskus tulee se olo kun on varannu teatterin, tuntuu päivällä että ei mua huvita tänään yhtään. Mut kyl mä meen ja mä pääsen siihen fiilikseen kyllä."*

O6: *"Sekin ehkä kun se on enemmän semmonen vuorovaikutustilanne, jos yleisö ei vaikka*

jos se reagoi johonkin näyttelijän tekemiseen, tietenkin se ruokii niitä näyttelijöitä sitten. [...] koska vuorovaikutustilanteet on semmosia että ne voi olla rasittavia tavallaan. Se on varmaan kans yks semmonen.”

Vuorovaikutus on käytännössä muun muassa esiintyjän ja katsojan konkreettista läheisyyttä. Oikean tunnelman saavuttaminen ja tilanteeseen virittäytyminen vaikuttavat siihen, millainen kokemus on syntymässä. Jos vertaa teatterissa käymistä elokuvissa käymiseen tai esittävän taiteen toiseen muotoon kuten konserttiin, teatterissa käyminen vaatii usein paljon enemmän ”voimia”. Teatterin viehättävyys ja haasteellisuus on juuri edellä kuvatun kaltaisessa vuorovaikutuksessa. Se antaa läsnäolollaan enemmän, mutta vaatii kävijän aktiivista osallistumista. Elokuviin voi mennä lepäämään passiivisena katsojana ja konsertista voi nautti vaikka silmät suljettuina.

O1: ”Mutta elokuvaan on ehkä helpompi mennä valmistautumatta, sinne voi mennä suoraan niin kuin töistä. [...] Sä saat äkkiä unohdettua ne arkihuolet (elokuvateatterissa), taas teatterissa jos olisi vastaava lavalla näyteltynä, niin siihen on hankala päästämukaan jos sä et ole virittäytynyt siihen tunnelmaan.”

O2: ”Mulla ainakin teatteri tarjoaa useammalle aistille juttuja. Voin vaikka haistaa jotain tai voi justiin nähdä, kuulla. Voi saada sen tunteen niin kuin itse sisälle. Ja sitten voi niin kuin haistaa, elokuvaa ei. Sit elokuvan voi vaan katkasta, emmä jaksa kahtoo. Teatterista koko ajan niiku, ja mulle ainakin elävä ihminen. Mä miellä elokuvissa olevat ihmiset eläväksi näyttelijäks mut mä en pääse ikään kuin käsiksi siihen ihmiseen sen elokuvan välityksellä.”

O6: ”Se on kuitenkin teatterissa kokonaisvaltaisempaa, mitä se on just konsertissa.”

Esityksen aikana teatterissa kävijä on esiintyjien lisäksi vuorovaikutuksessa koko ajan muiden kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen osa-alueiden kanssa. Ryhmäkeskustelun osallistujat toivat selkeästi esille juuri nämä esityksen aikana tapahtuman muista osa-alueista kokemusta häiritsevät asiat. Niiden sanallistaminen oli selkeästi helpompaa kuin esitysalin ulkopuolella kokemukseen vaikuttavien asioiden.

O2: ”Itellä ainakin aika alkumetreiltä alkaa nähdä sen viehättääkö se näytelmä vai ei. Ja se harvoin muuttuu se kokemus. Ja jos näitä tämmösiä aisteihin pistäviä juttuja vaikka just et joku näyttelijä ei viehätä tai se roolihaamo, niin on tosi vaikee saaha sitä pinttymää pois. Itsellä se vesittää tosi paljon sitä kokemusta.”

O7: ”Mut saa raivonpartaalle sellainen kun näytelmässä kirotaan. [...] mulla soivaan se korvissa ja tavallan suljen korvani ja rupeen suurinpiirtein laskemaan että kuinka monta kertaa. Kadun että tulin.”

O1: *"Epämukavaan teatterikokemukseen liittyy se, että jos joutuu [...] pelkäämään että sitten sen esittäjien puolesta. Jos jollakin alkaa vaikka roolisanat unohtumaan tai muuta niin sit sä niin kun unohdat sen teatteri nautinnon seuraamisen ja lähdet elämään niin kuin sen ihmisen (näyttelijän) kanssa siinä, jännittämään sen kanssa siinä. Sit siinä kans varisee se teatterin illuusio."*

O5: *"[...] siis muut katsojat, siis töykeetä käyttäytymistä."*

O7: *"Esimerkiksi semmon että just kun on lähdössä teatteriin tai panee kännykän pois päältä niin tulee semmonen puhelu, [...] joka kertakaikkiaan vie niin kuin ajatukset ja sitten olis parempi kun ei menis ollenkaan, niiku just vähän ennen sattuu jotakin sellasta joka vie ajatukset tyysti."*

O5: *"Kun siinä katsomossa on monesti myös teatterilaisia, näyttelijöitä tai ketä tahansa, sekä ammatti- että harrastajateatterissa, niin kyllä mua eniten niin ku korpee ne että kun ne niinku nauramalla ja muuten ikäänkun tekevät selväksi sen, että noi on meidän kavereita, niin se korpee ihan suunnattomasti."*

O1: *"[...] jos ihmiset ei malta istua paikoillaan esityksen lopussa, vaan kesken aploodeeraamisen lähteen, kiire narikka jonoon, bussi lähtee. Että, jos on tullu sinne teatteriin ja on istunut siellä sen puoltoista-kaks tuntia, siinä näyttelijät livenä ottaa vastaa yleisön kiitokset. Niin kyllä mun mielestä pitäis se hetki istua, siinä paikoillaan."*

O5: *"[...] jos näyttelemisen lopetetaan neljä metriä ennen kuin ollaan kulisseissa. Voisko näytellä kokorahan edestä, kulissiin asti."*

O7: *"Jos katsomossa istuu lähellä kaks ihmistä, jotka rupeevat sen näytelmän aikana keskustelemaan keskenään, se on kyllä ärsyttävää."*

Esityksen aikana, pimeässä salissa teatterissa kävijä on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja koko ajan, aistit hereillä ja tunnelmaa aistien. Kokemuksen kannalta vuorovaikutukseen heittäytyminen ja teatteritapahtumaan antautuminen eivät ole yksiselitteisen helppoa, vaikka esitys olisi kuinka kiinnostava ja mukaansa tempaava. Eikä tunnelmaan pääseminen ja sen ylläpitäminen ole välttämättä sidoksissa esityksen taiteelliseen tasoon. Heittäytymällä, antautumalla ja antamalla itsensä kokemuksen virran vietäväksi (vrt. Dewey 2010, 25) kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen syventymiseen on mahdollisuudet.

4.2.2 Muut osa-alueet

Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen keskimmäinen ympyrä kattaa kaikki muut teatteritapahtuman osa-alueet, pois sulkien esityksen: miljöö (teatterin ympäristö,

infrastruktuuri), rakennus, tilat, äänet, tuoksut, tunnelma ja ilmapiiri, muut ihmiset (sis. henkilökunta), mahdollinen oma seura tai seurue, sosiaaliset käyttäytymisen muodot ja kulttuuri. Tunnelman aistiminen ja tilanteen "haltuunottoon" kuuluvat olennaisena osana näihin teatteritapahtuman muihin osa-alueisiin, koska ne vaikuttavat ja voivat ohjailta tunnelmaa jo kokemuksen alkuvaiheista lähtien. Muiden osa-alueiden havainnointi tapahtuu enemmän tiedostamatta kuin tietoisesti, ja vaikka esitys on yksittäisenä osana suuri, merkittävä ja samalla sen vaikutus ehkä tiedostetaankin parhaiten, muut osa-alueet vaikuttavat määrällään, kestollaan sekä tapahtumassa tiedostamattomasti koko ajan.

Ympäristö, se missä teatterirakennus tai -esitys on tai paikka mihin teatteritapahtuma rakentuu, voi määrittää kokemusta jopa niin paljon, että se nousee kaikkein hallitsevammaksi osaksi.

O1: "[...] niin jälkeinpäin mä en välttämättä muista siistä esityksestä niin tarkasti, mutta mä muistan ympäristön. Mä muistan sen miten ihmiset liikku siinä ympäristössä sammalmättäällä, hiekkakankaalla. [...] Semmonen niin kun vaikuttaa todella paljon, et tämmönen ympäristö tai lavastukset voivat kompensoida esityksen tasoa."

Ympäristön ja paikan vuorovaikutus voi teatterissa kävijästä riippuen vaikuttaa negatiivisesti tai positiivisesti. Miljöö voi houkutella, kutsua ja herätellä aisteja jo mielikuvilla sekä konkreettisesti, mutta yhtäläillä mielikuvat voivat syntyä niin luontaantyöntäviksi, että yksilö jättää jopa koko teatteriin menemisen väliin.

O5: "Onhan tää upeella paikalla ja onhan toi etupuolen puisto upee ja nyt toi panoraama vielä tunne Valkeisen lammelle."

O1: "Verrattuna ahtaaseen koulurakennukseen missä oli välillä."

O4: "Mut ei sinne kehannu lähtee kun ne oli missä koululla ja kyllä se tämä talo on tärkeä."

O5: "Kyllä tää talo tarkee mutta ne pari kolme nättelmää mitä minä kävin evakkovuosien aikana kahtomassa niin kyllä minä olin tosi vaikuttunut niistäkin, ja niissä tuli se pienen näyttämön taidokkuus ja tosi lähelle se."

O4: "Se on tietysti sitä varten tehty, että siinä esitetään näytelmiä, katsomot on kunnolliset. No tila ylleensä, että tila on sitä tarkotusta varten."

Tilalle ja rakennukselle asetetaan näin myös tiettyjä odotuksia, jotka omalta osaltaan

lisäävät ja tuovat tunnelmaan ja kokemukseen oman painoarvonsa. Tilaan tai rakennukseen saavuttaessa paikan, ihmisten ja tunnelman katseleminen ja aistiminen tapahtuu hiljaisuuden estetiikan (ks. von Bonsdorff 2007) tavoin. Esimerkiksi, miltä rappusissa käveleminen tuntuu, millaisia ääniä ympärillä kuuluu, miten ihmiset ovat ryhmittäytyneet tilassa, millaista tunnelmaa valaistus luo. Näiden tietoinen havainnointi on tyypillistä toisesta toiseen tilaan tultaessa, kuten esimerkiksi teatterirakennuksen sisään ja katsomosta väliajalla yleisötilaan saavutteessa. Hiljaisuuden estetiikka on vuorovaikutuksessa myös myöhemmin tiedostetun hetken jälkeen, jolloin teatterissa kävijä on sopeutunut tilanteeseen, hakenut ja löytänyt itselleen välitilassa odottamisen ja olemisen paikan (ks. Ikonen & Lifländer 2012)

O2: "Nuo rappuset muistaa aina ja niissä aina huojuttaa yhtä paljon kun niitä nousee."

Teatteritapahtumassa syntyvä kokemus on aina jaettava kokemusta. Suhde muihin ihmisiin ja se kuinka se etenee, määrittävät kokemusta. Useasti teatteriin tullaan perheen, puolison, ystävän tai seurueen kanssa. Eikä yksin saapuvatkaan tee poikkeusta kokemuksen jakamisen suhteen, silloin jakamisen muoto vain on erilainen. Ryhmäkeskusteluun osallistujat olivat vahvasti sitä mieltä, että jos kokemusta ei jaa teatteritapahtuman aikana kenenkään kanssa, kokemuksesta jää silloin puuttumaan jotain. Jakaminen on yksi merkittävä osa kokonaisvaltaista teatterikokemusta.

O1: "Koetko sen että jos menee teatteriin, niin jääkö siitä jotain puuttumaan, kun sä et voi jakaa sitä teatterikokemusta jonkun kanssa?"

O5: "Jää, jää, ihan varmasti."

Vuorovaikutuksen ja jakamisen, yhteisen hetken merkitys näyttäytyy yleisötiloissa myös oman seuran läheisyyden tuomana turvana. Samalla se antaa ohjeistusta kuinka tilanteessa tulisi käyttäytyä ja olla. Seuran tai seurueen kanssa jaettuun kokemukseen liittyy myös rituaalin ja kohtaamisen tematiikka.

O2: "Jos on ystävä, niin silloin keskittyy toiseen, ja saattaa vaikka törmätä toiseen ihmiseen: "Anteeks mä ei huomannu". Mut jos on yksin, niin on paljon valppaampi, seurailee paljon enempi ympärille."

O6: Jonkin verran vaikuttaa omaan tunnelmaan se että jos on hirveesti ihmisiä. [...] Toisaalta jos siellä olis vaan toinen ihminen minun lisäksi, niin pitääkö tässä mennä nyt

sitten juttelemaan.”

O2: ”Kyllä se paikka merkitsee. Miekin oon syntynyt täällä ja ollaan äitin ja sisarusten kaa käyty teatterissa.”

O7: ”Ei mikään oo niin ihanaa kun seurata lapsia, kun ne siis ovat siellä teatterissa ja ne eläytyy ja muuta. Ei tarttee tehdä muuta kuin vain saa kattoo mitä tapahtuu. Se on jotenkin, se on niin herkullista!”

Teatteritapahtuman muut osa-alueet pitävät sisällään myös vuorovaikutuksen teatterin henkilökunnan kanssa. Kuinka he toimivat ja käyttäytyvät. Miten luovat tilaa ja ilmapiiriä fyysisinä palvelupisteinä ja liikkueissaan työtehtävien parissa. Henkilökunnan vuorovaikutus ulottuu myös teatteritalon seinien ulkopuolelle, joka sitoo kokonaisvaltaista teatterikokemusta laajempaan kontekstiin.

O2: ”Kyllä siihen itellekin vaikuttaa muut katsojat ja kyllä siihen vaikuttaa myös se muu teatteri henkilökunta. Jos on ovimiehiä tai tauolla käy kahvilla tai, jos siellä saa huonoa palvelua, niin kyllä se heti kulminoituu siihen teatteriin ja siihen esitykseen ja kaikkeen. Ja toivoo jotenkin sellaista ystävällisyyttä kaikilta henkilökunnalta, olipa se sitten narikassa tai ...”

O7: ”Sitten kun aattelee tätä henkilökuntaa, miten paljon ne vaikuttavat [...] voi aistii, et nehan vaikuttavat täällä monessa muussa paikassa, täällä kuapungissa erinlaisissa asioissa, että tuolla liikkueissaan ja tehdessään sitten muutakin kuin tämän talon töitä.”

Muita ryhmäkeskustelussa esille nousseita teatteritapahtumaan vaikuttavia osa-alueita ovat arvostelut ja muiden kertomat kokemukset ja mielipiteet, jotka voivat johdatella kokemusta tai luoda hyvinkin vahvoja odotuksia tiettyyn suuntaan.

O1: ”Mä pelkään että se vaikuttaa liikaa, mä saata tos kursivisti lukea ne tai jos mä oon kenties ihan lähi päivinä menossa sitä teatteria katsomaan, mä en lue ollenkaa sitä arvostelua.”

O6: ”Jos vaikka joku kaveri on sanonu, että ei se ollu musta hyvä. Heti jos siitä oli se joku arvostelua tai kasvotusten sanoo, siinä syntyy jonkinlainen sosiaalinen paine että ehkä mun pitää ajatella sitten samalla tavalla. Tai ehkä just kiinnittää huomiota, jos on sanottu just jostain tietyistä asioista. [...] Kyllä se musta vaikuttaa ja toisaalta sitten positiivisesti myös, jos on kehuu niin sit se on että ”jes” nyt jännittää että mitä sieltä tulee.”

O4: ”Mulla ainakin vaikuttaa, jos jostain arvosteulun satun näkemään ja joku on haukkuttu, [...] Niin mulla on toisin päin, että pittää lähtee kattoo.”

O5: ”Ilman muuta se vaikuttaa, ilman muuta se nostaa odotusarvoja ja on sellaisia näytelmiä joista haluaa imee kaiken mahdollisen mitä on lehissä kirjoitettu.”

Osallistujat pohtivat myös osa-alueita, jotka vaikuttavat negatiivisesti teatteritapahtumasta syntyvään tunnelmaan ja sitä kautta kokonaisvaltaiseen kokemukseen. Heidän mukaan tunnelmaa lisäisi, jos ovella olisi vastassa muutama näyttelijä ”heittämissä sisään”. Hyvin selkeä viesti tuli myös narikan ”lisämaksusta” tunnelmaa latistavana tekijänä.

O7: ”Narikat ilmaseks, koska mua ärsittää todella, että se lisämaksu. Sen pitäisi sisältyä siihen lipunhintaan, ja vaikka se kuinka menee johonkin hyväntekeiväisyyteen.”

4.2.3 Konteksti

Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen uloin ympyrä kuvaa kontekstia, johon teatteritapahtuma liittyy, sillä teatterissa käyminen voi liittyä kulttuurisen kontekstinsa (vrt. Sauter 2005, 25) vuoksi muihin kulttuurilaitoksiin, matkoihin tai laajempiin kokonaisuuksiin. Toisaalta teatteritapahtuma voidaan liittää johonkin perinteeseen tai tapaan tehdä tiettyjä asioita tiettyjen ihmisten kanssa tietynä ajankohtana, jolloin ne liittyvät elinympäristön kontekstiin (vrt. Sauter 2005, 25). Kuten ryhmäkeskustelijoiden kommentteistakin tuli esille, kaikki Sauterin (ks. 2005, 22, 24) määrittämät viisi kontekstia eivät välttämättä vaikutta aina jokaisessa yksittäisessä teatteritapahtumassa.

O2: ”[...] ollaan äitin ja sisarusten kaa käyty teatterissa ja nuo rappuset muistaa aina [...]”

O7: ”Katsoin että on monta sellaista mihin haluan mennä ja päätin etten haluu yhteenkään mennä yksin. Kutsun ystäväni mukaan ja olen nämä kaikki näytökset varannut niin, että olen jonkun ystäväni kanssa. Ja siihen aina liittyy jonkun ystäväni tapaaminen, ihan jokainen kerta.”

O7: ”Ja nyt kun tänne tulee niin ne portaat on siinä ja se taideteos on siellä. Ja tavallaan se tulee, että tämä on ollut jo silloin kun minä oon ollu hirveen paljon nuorempi.”

O7: ” [...] kun niitä näytöksiä oli kuopion yhteiskoululla ja kun minä olen käynyt siellä koulun ja päässyt sieltä ylioppilaaksi joskus hirveen kauna sitten, niin olihan se hirveen hauskaa mennä sinne teatteriin. Niin se oli ihan erilainen kokemus.”

O4: ”Se riippuu missä yhteydessä se teatterikokemus on. Jos esimerkiksi on jossain reissussa etenpänä ja siinä yhteydessä käypi teatterissa, niin sehän on vain sellainen pikku patkka koko kokemuksesta. Jos sitten lähtöä kattoo kattoo asiakseen, niin sitten melkein kaikki.”

O7: ”Joo se on ihan totta. Jos se liittyy sellaiseen suurempaan kokonaisuuteen. Jos menee johonkin kaupunkiin ja siellä on monta muuta asiaa, käy taidenäyttelyssä ja käy kaikkee ja on porukan mukana ja sit käy teatterissa, niin se on vaan yks asia siinä kokonaisuudessa,

parempi tai huonompi.”

Esityksen tyyllilaji vaikuttaa ja voi määrittää konventionaalista kontekstia (vrt. Sauter 2005, 25) teatteritapahtuman ympärille. Millaisessa seurassa teatteriin saavutaan, miten pukeudutaan, miten käyttäytyään ja toimitaan, kun kyseessä on esimerkiksi komedia-, musikaali- tai draamaesitys. Esityksen genren voi luoda tunnelmaa jo kokonaisvaltasen teatterikokemuksen alusta alkaen, jos teatterin tyyllilajit ovat teatterissa kävijälle tutut tai esityksen tyyllilaji on tiedossa.

O4: ”Niin tottakai siinä on vaikutus, jos oottaa vitsiä sketsiä, sitähan nauraa jo mennessä.”

Teatteritapahtuman konteksti voi myös avatua kävijälle vasta tapahtuman ja kokemuksen aikana tai sen voi vaikuttaa taustalla alitajuisesti, niin ettei sitä tietoisina ratkaisuina huomaa. Kontekstin vaikutus voi näyttäytyä esimerkiksi silloin, kun tietoisesti haluaa mennä yksin teatteriin.

O6: ”Kävin katsoo Sound of musikin äitin ja hänen työkavereiden kanssa, erikoinen reissu sinäänsä, sit käytiin yhdessä syömässä niin sit mietittiin yhdessä ja keskusteltiin et miten hieno se oli. Viime vuonna kun kävin itsestäni, niin olihan se vähän että olis siitä voinu jonkun kanssa jutella. Mutta sitten kun on itsetään, yksin niin sit se on sellainen minun oma juttu. Mut jos joku on käyny myös kahtomassa niin onhan siitä sitten mukava jutella. Mut jos on yksin niin se on sitten semmonen oma juttu justin.”

O2: ”Itellä ehkä vaikuttaa just mitä siltä hakee. Joskus tuntuu siltä että halua mennä jonkun ystävän kaa, joskus taa halua mennä yksin. Itellä ehkä vaikuttaa se kuinka henkilökohtaiseksi sen näytelmän kokee, et jos se on hyvin henkilökohtainen niin ehkä halua mennä yksin tai se liittyy johonkin elämän vaiheeseen sillä hetkellä, sit ei haluukaan jakaa sitä kokemusta.”

Teatteritapahtuman arvostus on tietyllä tapaa myös konteksti, joka määrittää tapahtumaan valmistautumista. Valmistautuminen tarkoittaa näin eri asioita eri ihmisille, mutta yhteistä niille on tietynlainen traditio, johon kuuluu edellisissä kappaleissa kuvattu tapahtuman vaiheet ja mahdolliset rituaalit. Valmistutumisella korostetaan myös sitä, että teatterissa vierailu poikkeaa arjesta (pois lukien teatterialan ammattilaiset, joille se on osa työnkuva), se ei kuulu jokapäiväiseen elämään, eikä useimilla ole spontaania.

O1: ”Itse ehkä käyn sen varran harvoin, haluan itse tapahtumaan kunnioitta, että se on erilainen kuin mennä käymään ravintolassa tai muuten ulkona.”

Konteksti voi muodostua myös teatterista itsestään, sen rakennuksesta, ympäristöstä ja sen luomista mielikuvista, esimerkiksi paikallisteatterina. Ryhmäkeskustelussa keskusteltiin Kuopion kaupunginteatterin merkityksestä paikallisteatterina sekä mitä se kenellekin henkilökohtaisesti tarkoitti.

O2: En ollu silloin Kuopiossa kun teatteri oli remontissa, en käyny missään muualla kahtoo Kuopion kaupunginteatterin esityksiä. Mut kyllä se paikka on, jos yhtäkkiä oliskin et joo täällä on hirveet vauriot, suljetaan [koko paikka] ja rakennetaan kokonaan uus, niin ei se olis enää se sama paikka.

Ryhmäkeskustelun osallistujat vahvistavat kyselyissä esille nousutta käsitystä, miten tärkeää on, että kaupungissa on oma teatteri. Iso ammattiteatteri nähdään tärkeänä kulttuurin tuottajana, jonka olemassa olo tukee yleisesti muutakin kulttuuritoimintaa. Näin ajatteli myös kaikki kyselyihin vastaannet teatterissa kävijät joulukuussa 2014 - myös ne, jotka käyttävät harvoin tai eivät juuri ollenkaan kulttuuripalveluja. Ryhmäkeskustelijat nostivat esille myös sen, että paikallisteatterin olemassa olosta hyötyy koko Pohjois-Savon alue, kun ammattilaisten esityksiä ei tarvitse lähteä välttämättä katsomaan muualle Suomeen.

O4: ”kyllä se läheisyys lähinnä on se joka vaikuttaa vaikka mekin ollaan (lähipaikkakunta mainittu) kirkon taka puolelta, ja kyllä sieltä tulee tässä lähellä käytyä ja sehän on tämä ammattitaitoinen toiminta ja kun jossain tuolla muuallakin käypi niin ei tätä sammaa oo, ihan tätä ja kesäteatterit pois lukkiin. Kyllä tämä on aika merkittävä laitos.”

Paikallisteatteri nähdään myös tärkeänä monipuolisen kulttuurin tarjoajana ja ylläpitäjänä. Kuopion kaupunginteatterilla on jo pitkä sukupolvien ylittävä historia ja siihen liitetään paikkana, rakennuksena ja instituutiona vahvoja tunteita ja muistoja.

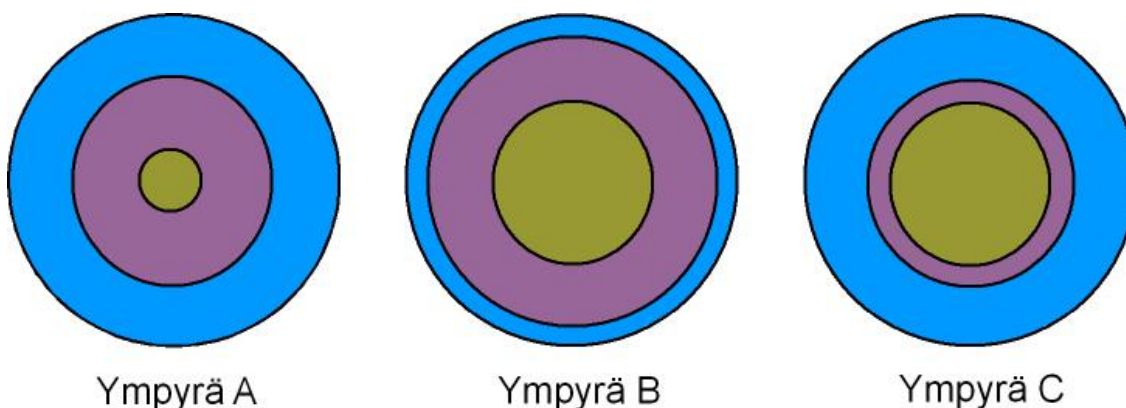
O1: ”[...] jos pitää kulttuurista jos pitää sellaisesta ajattelevasta kulttuurista mitä teatteri tarjoaa, niin se rikastuttaa sitä ja varsinkin sen, paikallisteatterissa on kuitenkin paljon näytelmiä. Tänne ei tule pelkästään isoja vierailuvia produktioita ja juuri ehkä ne pienen näyttämöitten mielenkiintoiset näytelmät, niin ne on niinku tärkeitä.”

O7: ”Mä koen historian lehtien havinaa kun tähän taloon tuun. Kun olin oppikoulussa, kun tää on rakennettu, niin muistan että silloin käytiin kovaa polemiikkia siitä valtavan kokoisesta taideteoksesta, joka on siellä toisessa yläaulassa ja toinen mistä käytiin valtavasti keskustelua on nämä portaat. Ja nyt, kun tänne tulee niin, ne portaat on siinä ja se taideteos on siellä.”

4.2.4 Ryhmäkeskustelussa esille nousseet ympyrävaihtoehdot

Kokonaisvaltaista teatterikokemusta kuvaavat sisäkkäiset ympyrät voidaan jakaa kahteen kategoriaan sen mukaan, vaikuttaako niissä yksi vai kaksi voimakkaammin (isona) vallitsevaa ympyrässä. Kolmessa ensimmäisessä ympyräissä (A-C) on kaksi hallitsevaa ympyrää ja yksi alisteinen, kun taas jälkimmäisissä kolmessa (D-F) yksi alue dominoi kahta muuta ympyrää. Kokemus voi näiden osalta olla kaikissa tapauksissa sekä positiivinen että negatiivinen.

Ryhmäkeskustelusta poimitut kommentit havonnollistavat millaisista tilanteista ympyrämuodostelma voivat syntyä.

Piirros 11: Ympyrät A-C, kaksi hallitsevaa ympyrää ja yksi alisteinen

Ympyrä A kuvaa tilannetta, jossa teatteritapahtuman muut osa-alueet ja konteksti nousevat kokemuksessa esitystä merkittävämmäksi.

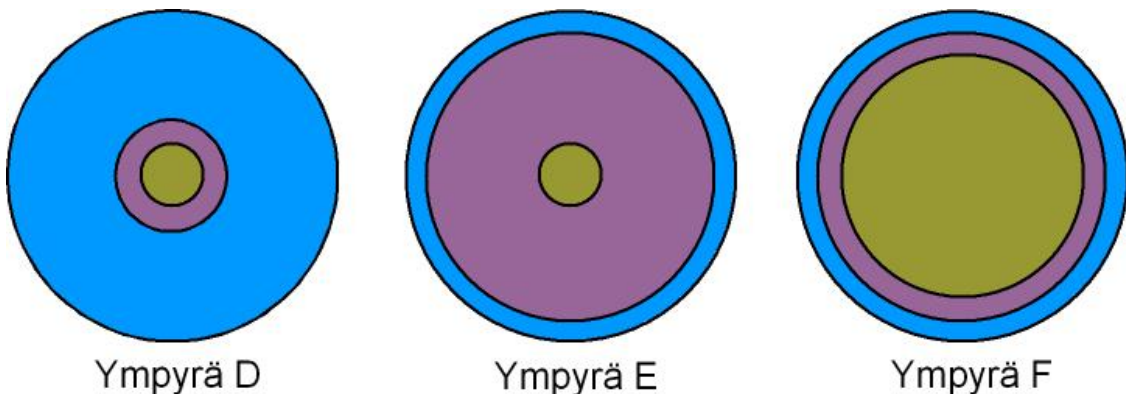
O7: "Ei mikään oo niin ihanaa kun seurata lapsia, kun ne siis ovat siellä teatterissa ja ne eläytyy ja muuta. Ei tarttee tehdä muuta kuin vain saa kattoo mitä tapahtuu. Se on jotenkin, se on niin herkullista!"

Ympyrä B puolestaan tilannetta, jossa kaikki teatteritapahtuman osa-aleet, esitys mukaan luettuna ovat vahvoja konksestiin nähden.

O1: "[...] teatterissa antosaa on seurata niitten ihmisten (näyttelijöiden) pieniä ilmeitä, aistia sitä tunnelmaa ja latautunutta ilmapiiriä, mikä lavalla on. Jos sulle ei oo voimaa siihen, niin sä menetät paljon siitä teatterikokemuksesta."

Ympyrässä C teatteritapahtuman muuta osa-alueet ovat alisteisessa asemassa esitykseen ja kontekstiin nähden.

O6: "Kylä se musta ainakin. Kävin katsoo Sound of musikin äitin ja hänen työkavereiden kanssa, erikoinen reissu sinäänsä, sit käytiin yhdessä syömässä niin sit mietittiin yhdessä ja kehuskeltiin et miten hieno se oli."

Piirros 12: Ympyrät D-F, yksi alue dominoi kahta muuta ympyrää

Teatteritapahtumaan liittyvä konteksti dominoi ympyrässä D muita ympyröitä ja jättää varjonsa esityksen ja muut tapahtuman osa-alueet.

O7: "Joo se on ihan totta. Jos se liittyy sellaiseen suurempaan kokonaisuuteen. Jos menee johonkin kaupunkiin ja siellä on monta muuta asiaa, käy taidenäyttelyssä ja käy kaikkee ja on porukan mukana ja sit käy teatterissa, niin se on vaan yks asia siinä kokonaisuudessa, parempi tai huonompi."

Ympyrä E kuvaa tilannetta, jossa teatteritapahtuman muuta osa-alueet dominoi sekä esitystä että kontekstia. Esimerkki valoitta miten negatiiviset asiat lähtevät ruokkimaan kokemuksen epämiellyttävänä pidettyjä asioita tai itsevarmuuden puutetta tilanteessa.

O2: "Itselläni siihen huonoon kokemukseen liittyy se valmistautuminen ja miten tulee. Jos on kiire, tulee kauheella kyydillä [vauhdilla], viime tipassa, on jo valmiikis vähän sellainen huono maku. Sitten ihan hikisenä mennee ja ajattelee että no kyllä tää tästä ja sit huomaa, että on vähän alipukeutunut, voi ei täällä on tämän näköisiä ihmisiä, en mä oo yhtään.. ja sit on vielä yksin, niin sitten on vaan et miten mää tässä olisi, niin ne on tosi inhottavia. Tai jos on ollu tosi kiireinen päivä niin on tosi inhottavaa tulla teatteriin, ja sit halua rauhottua, mut kyl sit saa sen fiiliksen kun pääsee siihen penkkiä istuu. Mut sit se jos on huonoja näyttelijäsuorituksia tai vaikka jollain on vaikka sellainen ääni josta ei pidä tai siinä alkaa tulla jotain maneereja, eikä niin että se olis sitä että se on sitä rooli..tai ehkä se on vaikee erottaa sitä roolihahmo vai onko se sitä henkilöä josta ei pidä, kumpi siinä sitten

näyttäytyy minkäkin verran. Sitten tulee sellainen "ei!" taas tuo tulee lavalle, en jaksais nähdä tuota tai ettei tykkää äänestä tai ei tykkää musiikista. Tai on kattomassa musiikinäytelmää ja siinä on kokoajan sitä laulua, mut haluis että ne enempi puhuis. Niin että on siinä tosi monta juttua. Itellä ainakin aika alkumetreiltä alkaa nähdä sen viehättääkö se näytelmä vai ei. Ja se harvoin muuttuu se kokemus. Ja jos näitä tämmösiä aisteihin pistäviä juttuja vaikka just et joku näyttelijä ei viehätä tai se roolihahmo, niin on tosi vaikee saaha sitä pinttymää pois. Itsellä se vesittää tosi paljon sitä kokemusta."

Ympyrässä F esitys vie huomion muilta teatteritapahtuman osa-alueilta sekä kontekstilta.

O5: "Yksi esimerkki on kun kävin kattomassa Tampereen Työväne Teatterissa Vuonna 85, joka niinku hillitön sukseen ja monta vuotta siellä [esitetty] näin, ja olin todella pettynyt kun lähin ulos sieltä. Tulihan taas yksi tusinatapaus nähtyä. Ei mitään omaperäistä."

4.3 Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen ympyrät Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen mallissa

Kun kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen sisäkkäiset ympyrät sijoitetaan Sauterin (2005, 22-23) Laajennetusta teatterillisen kommunikaation mallista muokattuun Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen malliin, päästään käsiksi esteettisiä piirteitä omaavaan täyttyneeseen kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen. Esteettiset piirteet eivät ole kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen syntymisen kannalta niitä olennaisimpia piirteitä, vaan tärkein tapahtuu heti vuorovaikutuksen alussa sensoriselta tasolta: kokonaisvaltainen vuorovaikutus käynnistyy antautumalla ja asettumalla näkyväksi yksilöiden välille, reagoimalla kaikkeen ympärillä olevaan sekä tiedostamalla (ainakin alitajuisesti), että konteksti liittyy johonkin.

Kaikki sisäkkäiset edellä kuvatut ympyrävaihtoehdot mahdollistavat kokonaisvaltaisen kokemuksen sensorisen tason: kaikkien toiminto – reaktio -suhteiden vuorovaikutuksen niin elottomaan kuin elolliseen. Jotta kokemus on kokonaisvaltaista ja etenevää, se vaatii, että teatterissa kävijä kiinnostuu teatteritapahtumasta tällä sensorisella tasolla. Kun kokonaisvaltainen teatterikokemus lähtee liikkeelle positiivisesti mielekkäänä, täytyy vähintään yhden kolmesta sisäkkäisestä ympyrästä olla dominoiva muihin nähden. Tilanteessa, jos kaikki kolme sisäkkäistä ympyrää ovat suppeita, voidaan ajatella, että kokemus on ollut epämiellyttävä ja sisältää vain negatiivisia

ominaisuuksia.

Kun teatterissa kävijän kiinnostus teatteritapahtumasta on herännyt, vuorovaikutuksen kokonaisvaltaisuus voi edetä taiteelliselle tasolle. Teatterissa kävijä ymmärtää, ohjailee ja rytmittää uudelleen vuorovaikutuksen koodeja. Kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen taiteellisella tasolla kaksi sisäkkäistä ympyrä hallitsee kolmatta alisteista. Tällöin kokonaisvaltainen teatterikokemus syventyy antautumalla ja johdattaa kokonaisvaltaista teatterikokemusta kohti symbolista tasoa.

Ryhmäkeskustelijoiden kommentoissa kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen taiteellinen taso näkyi arjesta poikkavana tapahtumana, jonka alkusysäykset syntyvät, kun teatteritapahtumaa kunnioitetaan panostamalla valmistautumiseen ja tunnelmaan virittäytymiseen ennakolta.

O1: "Itse ehkä käyn sen varran harvoin, haluan itse tapahtumaan kunnioitta, että se on erilainen kuin mennä käymään ravintolassa tai muuten ulkona."

Kappaleessa 4.1 esitetyt valmistautumisen muodot kuvaavat näitä tilanteita, mutta myös sitä, että samalla valmistautuminen on jo osa kokonaisvaltaista teatterikokemusta. Jos valmistautumista ei syystä tai toisesta pysty tekemään halutulla tavalla tai huolellisuudella, voi kokemus saada heti alkuunsa negatiivisia sävyjä ja pysähtyä kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen sensoriselle tasolle, kuten seuraavassa ryhmäkeskustelun kommentissa on mahdollisesti käynyt.

O2: "Itselläni siihen huonoon kokemukseen liittyy se valmistautuminen ja miten tulee. Jos on kiire, tulee kauheella kyydillä (vaudilla), viime tipassa, on jo valmiikis vähän sellainen huono maku. Sitten ihan hikisenä mennee ja ajattelee että no kyllä tää tästä ja sit huomaa, että on vähän alipukeutunut, voi ei täällä on tämän näköisiä ihmisiä, en mä oo yhtään.. ja sit on vielä yksin, niin sitten on vaan et miten mää tässä olisin, niin ne on tosi inhottavia. Tai jos on ollu tosi kiireinen päivä niin on tosi inhottavaa tulla teatteriin, ja sit halua rauhottua, mut kyl sit saa sen fiiliksen kun pääsee siihen penkkiin istuu. Mut sit se, jos on huonoja näyttelijäsuorituksia tai vaikka jollain on vaikka sellainen ääni josta ei pidä tai siinä alkaa tulla jotain maneereja [...] jos näitä tämmösiä aisteihin pistäviä juttuja, vaikka just et joku näyttelijä ei viehätä tai se roolihahmo, niin on tosi vaikeaa saada sitä pinttymää pois. Itsellä se vesittää tosi paljon sitä kokemusta."

Kun taas, kokonaisvaltaisessa vuorovaikutuksessa teatterissa kävijä heittäytyy eläytyen tunnetasolla kokemukseen ja teatteritapahtuman edetessä "siirtyy" tilanteesta toiseen

reagoiden ja ottaen reaktioita vastaan, kävijä voi saavuttaa kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen symbolisen tason. Tällöin teatterissa kävijä liikkuu aistit valppaina, heittäytyy vuorovaikutuksen virtaan, hyväksyen ja toteuttaen vuorovaikutuksen koodeja ja käytäntöjä myös tunnetasolla. Tunnetaso tuo kokonaisvaltaiseen kokemukseen Deweyn (ks. 2010, 56, 57) kuvaamia esteettisen kokemuksen piirteitä ja samalla syventää kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen täytyneeksi. Täyttynyt kokonaisvaltainen teatterikokemus voidaan havainnollistaa kolmella sisäkkäisellä ympyrällä, jotka ovat kaikki yhtä laajoja ja tasavahvoja.

Ryhmäkeskustelun osallistujat nostivat esille muutamia tilanteita, joissa tällainen täyttynyt kokonaisvaltainen teatterikokemus oli syventynyt kokonaisvaltainen vuorovaikutus symboliselle tasolle asti.

O1: "On edelleenkin joitakin kauan aikaa sitten nähtyjä teatteriesityksiä, sit niiku miehen kanssa "Hei muistatko muuten sen esityksen.. siinä oli sellainen tunnelma, mulla on nyt sellainen tunnelma mieleen." Saatetaan muistella niitä asioita."

O6: "Minusta teatterikokemuksella ei ole välttämättä ollenkaan loppua. Jos on joku semmonen esitys, joka on hirmu syvästi vaikuttanut, joku semmonen aihe ollu mikä on herättäny ajatuksia, niin se ei lopu tai loppuu sitten kun kuolee, jos loppuu silloinkaan."

Ryhmäkeskustelun osallistujien kuvaamat kokemukset kertovat sellaisista kokemuksista, mihin sanoilla on vaikea yltää, mutta joka on kokemuksen kojialle elämään vaikuttava elämys, todellista totta. Deweyn esteettinen kokemus näyttäytyy teatteritapahtumassa täytyneenä kokonaisvaltaisena teatterikokemuksena laajentamalla Sauterin teatteritapahtuma kokonaisvaltaiseen tarkasteluun.

4.4 Vaihtelevat kokonaisvaltaiset teatterikokemukset

Teatterissa käyminen on kaikkia aisteja kuormittavaa, sosiaalista ja vastavuoroista toimintaa. Jotta kokonaisvaltainen teatterikokemus voi syventyä kohti symbolista tasoa, se vaatii antautumista. Antautuminen puolestaan vaatii aina fyysisiä ja henkisiä voimavaroja sekä sensorisella että taiteellisella tasolla vaikuttavien vuorovaikutusmuotojen etenemistä. Tässä kohtaa vallitseva ja tarvittava teatterissa kävijän voimavara ja sen merkitys nousivat esille ryhmäkeskustelun kommentteissa, kun

teatterissa käymistä verrattiin elokuvissa tai konsertissa käymiseen.

O2: *"Mä veikkaan että se on justiin ne näyttelijät ja se ihminen ja tavallaan, että haluaa seurata niin paljon sen esityksen aikana. Haluaa kahtoo, haluaa seurata niitä näyttelijöitä, niiden suorituksia, haluaa seurata musiikkia, kahtoa ne lavasteet ja haluaa seurata niitä ihmisiä siinä lähellä. Haluaa jakaa sen kokemukseen sen jälkeen, pitää mennä sinne teatteriin, pitää tulla myös sieltä pois. Siinä on aisteille ja kropalle niin paljon enemmän tekemistä, että sen takia ei vaan aina jaksa. Ei oo voimia."*

O1: *"Mutta elokuvaan on ehkä helpompi mennä valmistautumatta, sinne voi mennä suoraan niin kuin töistä. [...] Sä saat äkkiä unohdettua ne arkihuolet, taas teatterissa jos olisi vastaava lavalla näyteltynä, niin siihen on hankala päästä mukaan jos sä et ole virittäytynyt siihen tunnelmaan."*

O6: *"Sekin ehkä kun se on enemmän semmonen vuorovaikutustilanne, jos yleisö ei vaikka, jos se reagoi johonkin näyttelijän tekemiseen, tietenkin se ruokii niitä näyttelijöitä sitten. Mut jossain elokuvassa, niin eihän se elokuva voi sitten mitenkää muuttua, se on sit ehkä sinäänsäkin, koska vuorovaikutustilanteet on semmosia että ne voi olla rasittavia tavallaan."*

Tämä vuorovaikutukseen antautuminen on kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen symboliselle tasolle syventyvän kokemuksen kannalta merkittävin tekijä. Vuorovaikutteisuus on läsnä koko kokemuksen ajan, sen jokaisessa hetkessä ja joka puolella: esiintyjä, oma seura tai seurue, muu yleisö, henkilökunta, tilat, ympäristö, kulkureitit (infrastrukturi), arvostelut, tiedotteet ja artikkelit. Voidaan myös ajatella, että mitä avoimemmin teatterissa kävijä heittäytyy vuorovaikutukseen eri osa-alueiden kanssa, sen syvemmälle antautuminen etenee. Samalla vuorovaikutus on voimansa vuoksi myös herkkää ja voi häiriintyä herkästi. Ulkopuolelta tulevat ärsykkeet "vaanivat" kaikissa kokemuksen vaiheissa ja vaikuttavat kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen. Sen vuoksi ne heijastuvat myös siihen mitä ajattelemme itse teatteriesityksestä, vaikka todellisuudessa se ei olisikaan näin.

O2: *"Itselläni siihen huonoon kokemukseen liittyy se valmistautuminen ja miten tulee. Jos on kiire, tulee kauheella kyydillä (vaudilla), viime tipassa, on jo valmiikis vähän sellainen huono maku. Sitten ihan hikisenä mennee ja ajattelee että no kyllä tää tästä ja sit huomaa, että on vähän alipukeutunut, voi ei täällä on tämän näköisiä ihmisiä, en mä oo yhtään.. ja sit on vielä yksin, niin sitten on vaan et miten mää tässä olisin, niin ne on tosi inhottavia. Tai jos on ollu tosi kiireinen päivä niin on tosi inhottavaa tulla teatteriin, ja sit halua rauhottua, mut kyl sit saa sen fiiliksen kun pääsee siihen penkkii istuu. Mut sit se, jos on huonoja näyttelijäsuorituksia tai vaikka jollain on vaikka sellainen ääni josta ei pidä tai siinä alkaa tulla jotain maneereja [...] jos näitä tämmösiä aisteihin pistäviä juttuja, vaikka just et joku näyttelijä ei viehätä tai se roolihahmo, niin on tosi vaikee saaha sitä"*

pinttymää pois. Itsellä se vesittää tosi paljon sitä kokemusta.”

Seuraavassa ryhmäkeskustelun vuoropuhelussa keskustellaan Hailuodon teatterifestivaaliin liittyvistä kokemuksista. Keskustelun molempien osallistujien argumenteissa kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen muut osa-alueet ja konteksti nousevat esitystä vahvemmaksi ja kokemusta määrittäväksi tekijäksi. Puheenvuorot kuvaavat erityisen hyvin, miten eri tavoilla kokemuksen konteksti voi näyttäytyä ja vaikuttaa syntyvään kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen.

O1: ”Mulle välttämättä se esitys ei kaikki kaikessa. Esim. olen käynyt Hailuodossa teatterifestivaalilla, muutaman päivän mittainen ja ne on lähes aina siellä luonnossa ne esitykset, niin jälkeenpäin mä en välttämättä muista siitä esityksestä niin tarkasti, mutta mä muistan ympäristön. Mä muistan sen miten ihmiset liikku siinä ympäristössä sammalmättäällä, hiekkakankaalla. Siinä ei oo kovinkaan kummasia rekvisittoja, mutta kuinka hyvin se esitys on tehty siihen paikkaan.”

O5: ”Mäkin olin siellä viis vuotta sitten koko teatteriviikonlopun, kurssilla siellä. Siellä olisi silloin ja on edelleen paljon mun opiskelukavereita (mainittu eräs kaupunki) tekemässä niitä esityksiä. Ja voi olla että osa niistä esityksistä on valmiita ja sit ne tuuaan sinne hyvin treenattuna. Mutta siellä myös semmosia, jotka ne hirveellä kiireellä, parissa kolmessa päivässä on kuronnu kassaan. Ja sitten yrittää olla valmiita siinä esityksessä, ja kyllä mää niinku, sen mitä mää kerkesin siellä kattoo esityksii, niin kyllä mää lähinä ihmettelin että ei herran jumala, että mitenkä toi tostakin meni. Ei ne olu ihan kunnossa.”

O1: ”Ne on ammatti- ja harrastajaporukoita ja jos sitä kattoo ite sitä näytelmää tosi kriittisesti niin varmasti niissä on paljon moitittavaa. Pettyisin jos tulisin kattomaan niitä tänne kaupunginteatteriin.”

O5: ”En oikeestaan kerrenny kiinnittää huomiota edes sisältöön vaan siihen kuinka ne selviää, sillä valmistautumisella niistä hommista.”

Vuoropuhelu nostaa esille selkeästi kokemukseen antautumisen. Ensimmäisellä osallistujalla ei ollut henkilökohtaista suhdetta esiintyjiin. Hänellä teatteritapahtuman ympäristö vaikutti voimakkaasti kokemukseen, jolloin antautumalla kokemuksesta muotoutui jotain ainutkertaista. Hän toteaa myös, että kokemukseen nimenomaan vaikutti konteksti, sillä sama näytelmä sisätiloissa (esimerkiksi laitosteatterissa) ei olisi tuonut vastaavanlaista tunnetta. Viides osallistuja puolestaan ei henkilökohtaisten kontaktien, niihin liittyvien pelkojen ja myötähäpen vuoksi pystynyt antautumaan kokemukselle. Hänen kokemustaan häirittiin voimakkaasti, joka jäi epämiellyttävyyden vuoksi vahvasti mieleen.

Vuorovaikutukseen heittäytymällä ja kokemukseen antautumalla voi kokea ainutkertaisia kokemuksia. Tällainen ainutkertainen kokemus on jotain sellaista, mikä nousee selkeästi esille muista teatterissa koettujen kokemusten virrasta (vrt. Dewey 2010, 49-50). Jo edellä esitetyt ja erityisesti seuraavaissa osallistujien kommentteissa kuvataan tilanteita, joissa teatterissa kävijät ovat kokeneet jotain ainutlaatuista ja ainutkertaista, ja kokemukset kulkevat mukana vahvasti heidän elämässä.

O1: "On edelleenkin joitakin kauan aikaa sitten nähtyjä teatteriesityksiä, sit niiku miehen kanssa "Hei muistatko muuten sen esityksen.. siinä oli sellainen tunnelma, mulla on nyt sellainen tunnelma mieleen." Saatetaan muistella niitä asioita."

O6: "Minusta teatterikokemuksella ei ole välttämättä ollenkaan loppua. Jos on joku semmonen esitys, joka on hirmu syvästi vaikuttanut, joku semmonen aihe ollu mikä on herättäny ajatuksia, niin se ei lopu tai loppuu sitten kun kuolee, jos loppuu silloinkaan."

Jos sivutetaan täysin epämiellyttävät teatterissa syntyvät kokemukset pois ja ajatellaan vain sävyllään positiivisia kokemuksia, edellä kuvatut kokemukset edustavat symbolisella tasolla täyttyneitä kokonaisvaltaisia teatterikokemuksia. Nämä täyttyneet kokonaisvaltaiset teatterikokemukset ovat kehittyneet ja täyttyneet ajan kuluessa voimakkaiksi elämyksiksi. Niiden rinnalla voidaan nähdä taiteelliselle tasolle jääneet niin sanotut "tusinaesitysten", kuten eräs ryhmäkeskustelun osallistuja kuvasi tällaisia teatteritapahtuman aikana miellyttäviä ja siinä hetkessä voimakkaitakin kokemuksia, mutta jotka unohtuvat ajan mittaan. "Tusinaesityksiin" liittyvät kokonaisvaltaiset teatterikokemukset kuuluvat sellaisiin teatteritapahtumiin, joissa kokonaisvaltainen vuorovaikutus etenee sensoriselta tasolta taiteelliselle tasolle. Ne eivät silti enää syvenny symboliselle tasolla, vaan unohtuvat melko nopeasti teatterissa kävijän mielestä teatteritapahtuman jälkeen.

O4: "Kyllähän tietysti muistot säilyy, jos on sellainen joka on tosissaan jääny mieleen. Mutta sellainen tusinaesitys joka käyvään nyt vaan kahtomassa niin kyllä se sitten siihen sammaan iltaan sitten haihtuu, kun kotona keskustellaan, mahdollisesti huomenna muistellaan mitä siinä sitte tapahtu. Tai sitten muistellaan niitä ihmisiä (muuta katsojia) siellä, porukkoo kenen kanssa käytiin, mitä kukakin sano siitä."

O7: "Teatterinammattilaisen kanssa puhuttiin eräästä [...] näytelmästä. Hän kysyi eräästä näytelmästä, että muistanko mitä siinä tapahtu. Mä muistan sen näytelmän jälkeen, minä aattelin että se on hyvä mutta sit mä huomasin tammikuussa, mä olin käy kattomassa sen elokuussa, että mä en muistanut sitä enää paljon mittään. Ei se sitten ilmeisesti olutkaan

niin hyvä. Onko niin että jos näytelmä jää todellakin elämään ja muistan sen ainakin puolen vuoden tai vuosien päästä, niin se on jotakin antanut, niin silloin se on jotenkin koskettanut, mutta jos ei niin silloin se ei ole ollut kauheen erikoinen kokemus.”

Sekä symbolin tason että taiteellisen tason kokonaisvaltaiset teatterikokemukset voivat kehittyä pieneltä tuntuvasta kokemuksesta, mutta ajan saatossa kokemuksen kokonaisvaltaisuuden vuoksi laajentua myöhemmin tai olla jotenkin muuten merkittävä, jättää jonkin muun jäljen. Molemmat, täyttynyt ja ”tusinaesityksiin”, kokonaisvaltaiset teatterikokemukset ovat yhtä merkittäviä teatterissa kävijälle. Eikä niitä tarvitse arvottaa toisiinsa nähden.

5 YHTEENVETO UUDESTA TUTTAVASTA JA LÖYTÖRETKESTÄ

Kokonaisvaltaisesta teatterikokemuksesta puhuttaessa myös teatteritapahtuma on ajateltava kokonaisvaltaisemmin ja laajemmin, jolloin sen määritelmä voisi olla seuraavanlainen: Teatteritapahtuma pitää sisällään ne asiat ja toiminnot, mitä kukakin teatterissa kävijä tekee ja liittyy teatteriin menoon valmistautumiseen, kaiken sen mitä teatterissa kävijä kokee teatterissa vierailun aikana sekä ne, mitkä teatterissa kävijä liittyy teatterivierailuun sieltä poistumisen jälkeen. Teatteritapahtumalla ei ole vain yhtä muotoa ja tiettyä kesto, vaan jokainen teatteritapahtuma on ainulaatuinen ja ainutkertainen, myös jokaisella teatterissa kävijällä.

Jotta kokonaisvaltaista teatterikokemusta pystyy hahmottamaan, on ensiarvoisen tärkeää, että teatteritapahtuma ajatellaan kuvatus tapaan laajasti. Tällöin kokonaisvaltaisuuden ymmärtämiseksi, niin teatteritapahtuman osalta kuin myös teatterikokemuksen näkökulmasta, katsomisen suunta ja kohde on vaihdettava totutusta ajattelutavasta: Ketä teatterissa yleensä katsotaan ja kuka katsoja on. Taidekasvatuksen tulokulma tuo yhden mahdollisuuden tähän tarkasteluun, jolloin katsojana ja katsottavana on teatterissa kävijä.

Löytöretki tutkimustapana oli etukäteen vaikeasti ennakoitava ja aikaa vievä muoto, mutta sen kautta lähestyminen antoi retkeilijälle (minulle tutkijana) mahdollisuuden ottaa vastaan sen, mitä matka antoi, ilman etukäteisjohdattelua. Tämän löytöretken tarkoituksena oli hahmottaa mitä kokonaisvaltainen teatterikokemus on ja mitä se pitää sisällään teatteritapahtumassa. Tutkielman aikaisemmissa luvuissa olen esitellyt kanssamatkaajat ja aineistot (kysely ja ryhmäkeskustelu), joiden näkemyksiin nojaten hahmottelen seuraavaksi Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtumassa syntyvää kokonaisvaltaista teatterikokemusta.

Hahmotelma kokonaisvaltaisesta teatterikokemuksesta Kuopion kaupunginteatterissa:

Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtuma on arjesta esiin nousevana tapahtuma, jota arvostetaan tapahtumana ja, joka liitetään erityiseen vapaa-ajan hetkeen.

Paikkakuntalaiset ja lähiseudun asukkaat yhdistävät sen myös heille merkittävään paikallisteatterin kontekstiin, jonka olemassa oloa pitävät tärkeänä myös ne, jotka eivät käy kulttuuritapahtumissa usein. Sen teatteritapahtuman konteksti pitää sisällään myös pitkän historian vuoksi erilaisia teatterirakennuksen erityispiirteitä, kuten ala-aulasta ylös nousevat portaat, joihin kytkeytyy vahvoja muistoja. Lisäksi Kuopio kaupunginteatterin kontekstiin liittyy kulttuurilaitoksena ja sen myötä kulttuurin tuottajana ja ylläpitäjänä yleishyödyllisiä ja kulttuurintasoa nostattavia näkemyksiä ja mielikuvia.

Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtumaan kuuluu tärkeänä osana valmistautuminen, joka samalla perustelee kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen alkavan jo ennen teatteriesitystä ja jo ennen teatteriin saapumista. Teatteritapahtuman ilmapiiri mahdollistaa kuitenkin jokaiselle oman tyyppisen ja tasoisen valmistautumisen, eikä edellytä tietynlaista ja tietyn tyyppistä valmistautumista tai pukeutumistapaa. Valmistautumiseen voi houkutella se, että Kuopion kaupunginteatterin teatteritapahtuma katsotaan nousevan esiin tapahtumien virrasta arjesta poikkeavana tapahtumana. Tunnelma koetaan helposti lähestyttävän juhlavana, sillä se luo vapautuneen ja kotoisan ilmapiirin muun muassa tilojen materiaalien, sisustuksen, valaistuksen ja äänien avulla.

Kokonaisvaltainen teatterikokemus pitää sisällään tiedostetumpia ja tiedostomattomampia vaiheita. Valmistautuminen ja tilanteen ”haltuunotto” teatteriin saavuttaessa kuuluvat näihin tiedostetumpiin vaiheisiin. Ympäristön vaikutus rakennuksen ulkopuolella ja sisäosissa kytkeytyy tiedostomattomampaan. Näissä tiedostomattomammassa hetkissä hiljaisten viestien vuorovaikutus luo vahvaa tunnelmaa, mielikuvia sekä vaikuttaa ja ohjailee kokemusta.

Teatterissa kävijä tunnistaa joka tapauksessa aina aisteillaan hiljaisen viestinnän ja sen vaikutuksen omaan kokemukseen. Olemme oppineet tiedostamaan ja kuuntelemaan näitä viestejä herkemmin itsessämme esityksen äärellä, kuin muissa tiloissa tai hetkissä. Väliatilassa kuten yleisötilassa, jossa ne vaikuttavat yhtä voimakkaasti,

tunnistaminen on vaikeampaa ja juuri siellä kokemuksen kokonaisvaltaisuus ottaa otteen teatterissa kävijästä ja vaikuttaa kävijän alitajuntaan. Näissä vähemmän tiedostetuissa hetkissä, joita esiintyy myös katsomossa ja muissa tiedostetummissa paikoissa, teatterissa kävijän kokemus voi syventyä ja edetä heittäytymisen ja antautumisen kautta teatteritapahtuman eri tasoille.

Kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen keskeisimpiä elementtejä ovat jakaminen ja vuorovaikutus. Teatteritapahtuma pitää aina sisällään nämä molemmat ja jakaminen on näistä se, jonka teemme tiedostetummin. Kuopion kaupunginteatterissa kävijät havainnollistivat kaksi tapaa millaisessa ilmapiirissä teatterikokemus jaetaan. Yksin teatterissa käyvät ja perheen tai ystävien kanssa teatteriin tulleet korostivat tapahtuman kotoisuutta – kotoisuus luo turvallista hyvää oloa ja mukavan tunnelman yhteiseen hetkeen. Kumppanin tai ystävän ja ryhmässä teatteriin tulleet kävijät puolestaan pitivät tapahtuman ilmapiiriä ennen kaikkea vapautuneena, josta huokuu erityistä laatuaikaa – vapaa-aikaa, johon on ladattu odotuksia ja toiveita. Nämä asiat, millaisia toiveta ja odotuksia teatterissa syntyvälle kokemukselle asetetaan, eivät ole välttämättä tietoisena teatterissa kävijän mielessä sinne tullessa, vaan voivat avautua kävijälle teatteritapahtuman aikana.

Vuorovaikutus sen sijaan on enemmän tiedostomatonpaa. Se heijastuu kaikkeen ja erityisesti sen paino näyttäytyy tilanteissa, kun kaikki ei menekään niin kuin on suunnitellut tai toivonut. Teatteritapahtuman sisältävä ja sen edellyttämä vuorovaikutus voi tuntua myös raskaalta. Niinkin raskaalta, että teatteriin menoa jää väliin. Vuorovaikutuksella on kuitenkin toinen puoli, samalla se tarjoaa mahdollisuuden elämän mullistavaan kokonaisvaltaiseen elämykseen, joka voi kulkea teatterissa kävijän mukana koko loppu elämän.

Sauterin (2005) teatteritapahtuman käsitteen voi ulottaa kattaamaan kokonaisvaltaisesti laajemman teatterissa syntyvän kokemuksen. Eri tasoille syntyvän kokemuksen mahdollisuus avautuu, kun teatterissa kävijä on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa Deweyn (2010) kokemusfilosofian tavoin. Tutkimuksessa olen avannut ja

havainnollistanut kahteen aineistoon peilaten kokemuksen syntymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä kuinka teatteritapahtuman vuorovaikutuksen käsitteen voi laajentaa kattamaan kokonaisvaltaisesti koko tapahtumaa. Tutkimustulosten kautta olen osoittanut, että kokonaisvaltaisen teatterikokemuksen hahmottaminen on mahdollista, ja jotta teatterissa kävijän kokemukseen vaikuttavia syitä voidaan tarkastella ja ymmärtää, tulee kokemusta tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Tässä esitetty hahmotelma on avaus uudelle tarkastelulle teatteritapahtuman kokonaisvaltaisemman kokemuksen ymmärtämisessä. Tarkemman ymmärryksen saavuttamiseksi yksi mielenkiintoinen tutkimuksen aihe voisi olla välitilat ja niissä syntyvä vuorovaikutus. Ne huokuvat terminäkin jo kahden asian välissä olevaa tilaa ja paikkaa (fyysistä ja henkistä), eikä nouse selkeästi esille itsenäisenä olemisen paikkana. Teatterissa kävijät liittyvät siihen samanlaisia toimintoja ja niiden tapoja, mutta niiden olomuoto on kuin otteesta liukuva saippua. Millä tavoin ja kuinka paljon näissä välitiloissa vietetty aika vaikuttaa todella kokonaisvaltaiseen teatterikokemukseen, ei paljastunut vielä tämän tutkimuksen kautta, vaan voisi olla toisen löytöretken tarkoitus. Toinen mielenkiintoinen näkökulma syvemmän ymmärryksen saavuttamiseksi koskee kokonaisvaltaista vuorovaikutusta ja sen kokemuksen laadun määrittelyä ja sanallistamista.

Tämä tutkimus on tarjonnut uutta näkemystä teatteritapahtumaan, teatterissa syntyvään vuorovaikutukseen ja teatterikokemuksen tarkasteluun. Oli teatteriesityksestä mitä mieltä tahansa ja piti sitä sitten keskeisenä tapahtuman osana tai ei, teatteriesitys on loppupeleissä se, minkä vuoksi teatterissa kävijä menee teatteriin. Sen vuoksi ja esitystä kunnioittaen, teatteritapahtuman kokemuksen kokonaisvaltaisuus olisi hyvä ymmärtää ja siinä vaikuttavat tekijät huomioida parhaalla mahdollisella tavalla. Näen tämän vuoksi löytöretkitutkimukseni avauksena uuden tyyppiselle ajattelutavalle ja tutkimukselle teatterissa kävijän kokemuksesta.

LÄHTEET

- ALHANEN, KAI. 2013. John Deweyn kokemusfilosofia. Helsinki: Hakapaino
- ANTTILA, PIRKKO. 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akateemi Oy.
- ANTTILA, PIRKKO. 2007. Kyselyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi. Virtuaaliammattikorkeakoulu. Luettu 16.5.2018
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html>
- ARNKIL, MATTI J. 2013. Kehittämisen kontekstit: Ehdotus vuorovaikutuksellisen teatteritapahtuman käyttämisestä teattereiden kehittämistyössä. Helsingin yliopisto. Teatteritieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- BORG, SAMI. 2018. Kyselylomakkeen laatiminen. Borg, Sami, Paaso Eija, Mattila, Mikko ja Sivonen Jouni. KvantimOTV – Kvantitatiivisen menetelmien tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Muokattu 26.8.2010. Luettu 10.10.2014
<http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>
- DEWEY, JOHN. 2010. Taide kokemuksena. Suom. A. Immonen & J. S. Tuusvuori. Tampere: Niin&näin
- HELSINGIN SANOMAT. 2015. Teatterit menettivät jälleen katsojia. *Helsingin Sanomat Kulttuuri*. (7.8.2015), B 3.
- HYTTI, JUKKA. 2013. Teatterinjohtamisen uusi aika. Johtajan vastuulla. *Teatteri & Tanssi + Sirkus*, 8/2013. 34-39.
- IKONEN, LIISA & LIFLÄNDER, ELINA. 2012. Soveltavaa scenografiaa – dialoginen tutkimus tarinalähtöisestä työskentelystä julkisen tilan suunnitteluprosessissa. Teoksessa Liisa Ikonen, Hanna Järvinen & Maiju Loukola (toim.) *Näyttämöltä tutkimukseksi, esittävien taiteiden metodologiset haasteet*. (sivut: 30-54) Helsinki: Teatteritutkimuksen seura. Luettu 10.11.2014 <http://teats.fi/wp-content/uploads/2016/01/TeaTS4.pdf>
- JÄÄSKELÄINEN, VEERA. 2014. *Kuopion kaupunginteatteri: The Sound of Music*. Savon Sanomat, Teatteri 11.09.2014. Luettu 17.3.2018

<https://www.savonsanomat.fi/kulttuuri/teatteri/Kuopion-kaupunginteatteri-The-Sound-of-Music/513284>

JÄÄSKELÄINEN, VEERA. 2014. *Kuopion kaupunginteatteri: Kaikki Kivestä*. Savon Sanomat, Teatteri 19.10.2014. Luettu 17.3.2018.

<https://www.savonsanomat.fi/kulttuuri/teatteri/Kuopion-kaupunginteatteri-Kaikki-Kivest%C3%A4/509961>

JÄÄSKELÄINEN, VEERA. 2014. *Kuopion kaupunginteatteri: Gabriel, tule takaisin*. Savon Sanomat, Teatteri 24.10.2014. Luettu 17.3.2018.

<https://www.savonsanomat.fi/kulttuuri/teatteri/Kuopion-kaupunginteatteri-Gabriel-tule-takaisin/509432>

KOSKI, PIRKKO. 2005. Esipuhe. Teoksessa P. Koskinen (toim.) *Teatteriesityksen tutkiminen*. (sivut 7-13) Helsinki: Like

KULMA, TEPPO. 2014. *Sydän särkyy, kädet korjaavat*. Savon Sanomat, Kulttuuri 06.09.2014. Luettu 17.3.2018. <https://www.savonsanomat.fi/kulttuuri/Syd%C3%A4n-s%C3%A4rkyy-k%C3%A4det-korjaavat/513717>

MARTIN, JACQUELINE & SAUTER, WILLMAR. 1995. *Understanding Theatre, Performance Analysis in Theory and Practice*. Tukholma: Almqvist & Wiksell International

MAUKOLA, RIINA. 2015. Esityksistä elämyksiin. *Teatteri & Tanssi + Sirkus*, 5/2015. 3.

MÄÄTTÄNEN, PENTTI. 2002. Taideteos kokemuksena. Teoksessa L. Haaparanta & E.Oesch (toim.) *Kokemus*. (sivut 192-203) Tampere: Tampereen yliopistopaino

NURMI, TARJA. 2010. Hämeenlinna sai vihdoinkin uuden teatteritalon. *Teatteri*, 7/2010. 22-24.

PIETILÄ, ILKKA. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. (s. 111-130). Tampere: Vastapaino.

RANTALA, VEIKKO. 2002. Esteettinen kokemus ja metaforat. Teoksessa L. Haaparanta & E.Oesch (toim.) *Kokemus*. (sivut 157- 167) Tampere: Tampereen yliopistopaino

RUUSUVUORI, JOHANNA. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) *Haastattelun analyysi*. (s. 424-431) Tampere: Vastapaino.

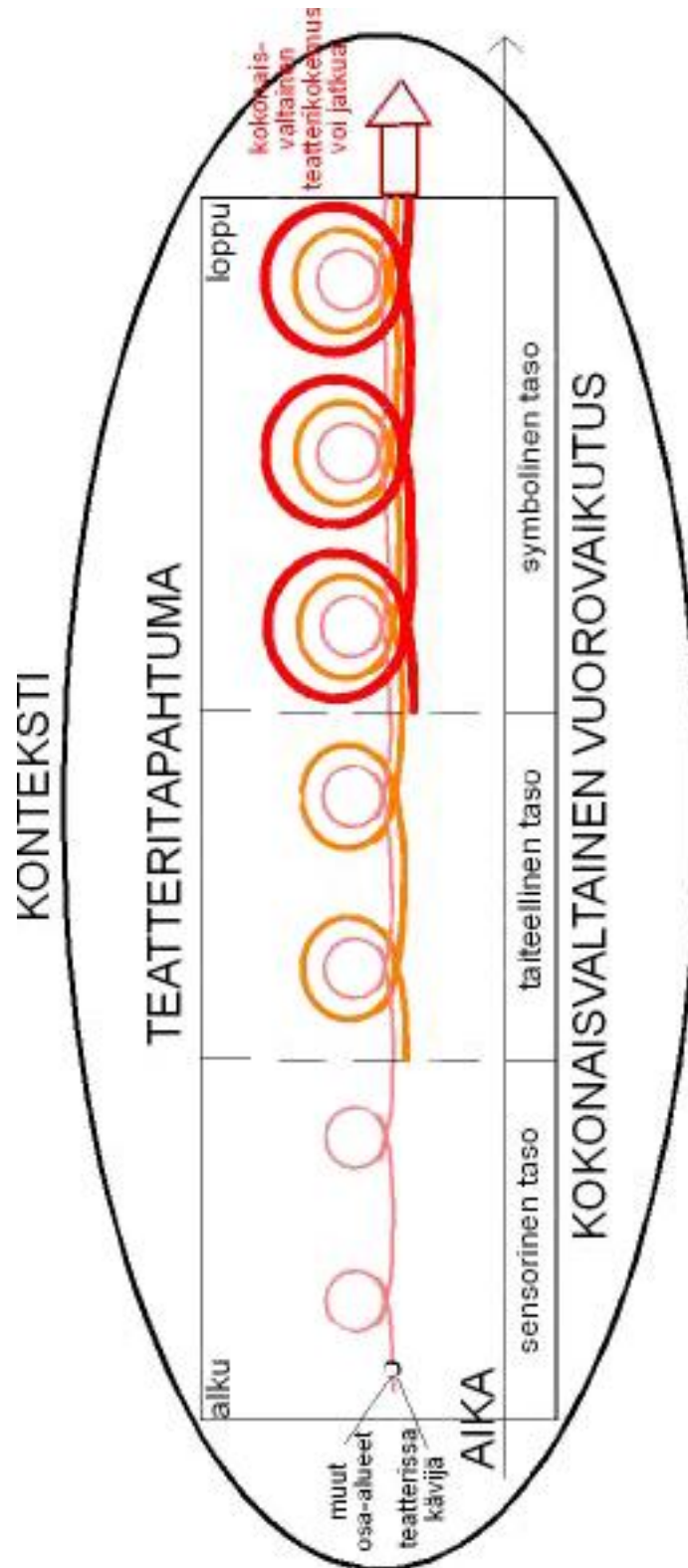
- SAARINEN, SIRKKA & KOIVISTO, MARITTA. 2015. Kuopion kaupunginteatteri peruskorjattiin ja laajennettiin. Teoksessa Sirkka Saarinen & Maritta Koivisto (toim.), Arkkitehtitoimisto ALA Oy. Luettu 19.8.2015 https://betoni.com/wp-content/uploads/2015/08/BET1501_26-35.pdf
- SAARAINEN-KAUPPINEN, ANITA & PUUSNIEKKA, ANNA. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tiedearkisto. Luettu 4.7.2018 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L734.html>
- SAUTER, WILLMAR. 2000. *The Theatrical Event: Dynamics of Performance and Perception*. Iowa City: University of Iowa Press.
- SAUTER, WILLMAR. 2005. Teatteritapahtuma. Uusia alkuja. Teoksessa P. Koskinen (toim.) *Teatteriesityksen tutkiminen*. (sivut 14- 29) Helsinki: Like
- SUOMALAISTEN NÄKEMYKSET KULTTUURISTA. 2013. Suomen Kulttuurirahasto. Luettu 10.3.2014 https://skr.fi/sites/default/files/tiedostot/Suomalaisten_n%C3%A4kemykset_kulttuurista_2013.pdf
- TAKALA, KIMMO. 2010. Rammat täyttämöt. *Teatteri 3/2010*, 24-27.
- VALTONEN, ANU. 2009. Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi?. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 223-241). Jyväskylä: Vastapaino.
- VON BONSDORFF, PAULINE. 2007. Hiljaisuuden estetiikka. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (toim.), *Taide keskellä elämää*. (s.75-80) Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Kuvat

Piirroksset, kuvat ja kaavio ovat Riikkamaria Korhosen tekemiä ja ottamia.

LIITTEET

Liite 1

Tulin tänään teatteriin

- Yksin
 Kumppanin / ystävän kanssa
 Perheen / ystävien kanssa
 Ryhmässä
 Muu vaihtoehto, mikä? _____

Sukupuoli

- Mies Nainen

Ikä

_____ (vvvv)

Päivämäärä, sekä osallistuitko päivä- vai iltanäytökseen?

_____ (pv.kk.vvvv)

- päivänäytös iltanäytös

Oletko **kiinnostunut osallistumaan** teatterissa kävijöiden kokemusta käsittelevään ryhmähaastatteluun tammikuussa 2015? Jokainen osallistuja saa Ystävänlipun, jolla pääset halvemmilla hinnoilla teatteriin. Jätä yhteystietosi! (Yhteystietojasi ei liitetä edellä vastaamiisi kysymyksiin.)

Kiitos vastauksestasi!

Lisätietoja antaa Riikkamaria Korhonen, riikka.m.korhonen@student.jyu.fi

tai puh. +358 400 866 754

Liite 3

Ryhmäkeskustelu

Paikka: Kuopion kaupunginteatterin toimistokäytävän kahvitila

Aika: tiistai 3.2.2015 klo 18-19.30

Tallennus: 2 videokameraa

Muuta: tutkimusluvut ja tarjoilu

ALOITUS (10-15 min)

Tervetulo puhe ja tutkimusluvut:

Tervetuloa kaikille! Mukava, että näin moni pääsi paikalle.

Seuraavaksi pyydän teitä tutustumaan tutkimuslupaun.

Tätä tutkimusaineistoa, eli ryhmäkeskustelun tallenteita säilytetään ja käsitellään huolellisesti. Tutkimustuloksia raportoidessa jokaisen anonymiteettiä varjellaan. Kaikilla ryhmäkeskusteluun osallistuneilla on mahdollisuus ottaa yhteyttä jälkikäteen, jos haluatte tarkentaa tai poistaa jotain sanomisiaanne. Tässä on vielä yhtystietoni. (jokaiselle jaettava yhteystieto)

Tarjoilu: Kahvia ja teetä & keksejä

(Vapaata yleistä keskustelua.)

KESKUSTELU (1h 20 min)

Kamerat päälle

Keskustelun vetäjän aloituspuheenvuoro:

Minun nimeni on Riikkamaria Korhonen. Oikein mukavaa, että pääsitte tulemaan ja tervetuloa vielä kaikille. Meillä on nyt tarkoituksena seuraavan puolentoista tunnin aikana jutella teatterikokemuksesta. Teen pro gradu -tutkimusta Jyväskylän yliopistolle ja olen tutkimuksessani kiinnostunut teatterissa syntyvästä kokonaisvaltaisesta teatterikokemuksesta, eli ei vain katsomossa syntyvästä

kokemuksesta vaan laajemmasta.

Tässä ryhmäkeskustelussa on tarkoituksena keskustella vapaamuotoisesti.

Puheenvuoroja ei tarvitse pyytää, eikä ole olemassa mitään oikeaa ja väärää vastausta, eli ihan vapaata keskustellaan teeman ympärillä.

Videoin tämän keskustelun, joka toimii muistiinpanoväline tästä keskustelusta.

Voisimme aloittaa lyhyillä esittäytymisillä, jos kerrotte etunimenne ja suhteestanne teatteriin. Esimerkiksi kuinka useasti käytte teatterissa. (Käydään kierros läpi.)

Keskustelun aihe 1:

Jatketaan sitten teatteriin menemisestä. Mitä teette ennen teatteriin lähtöä?

Millaisia toimintoja siihen kuuluu? Toimitteko aina samalla vai eri tavalla, jos eri tavalla niin kuinka?

Entäs kun te saavutte teatteriin, mitä teette ennen esitystä? Toimitteko aina samalla vai eri tavalla, jos eri tavalla niin kuinka?

Jos ajatelleen, että teatterikokemuksella on alku, keskikohta ja loppu, niin minne se keskikohta sijoittuu? Mitä toimintoja siihen kuuluu?

Mihin teatterikokemus loppuu? Loppuuko aina samalla tavalla, samaan kohtaan?

Millaisia toimintoja siihen kuuluu? Miten mahdollisesti eroavat toisistaan?

Keskustelun aihe 2:

Miksi te menette teatteriin? Mikä teitä kiehtoo teatterissa?

Miksi valitsette teatteriin menemisen ettekä vaikkapa elokuvateatteria?

Molemmissa käsitellään tarinoita ja ihmiskohtaloita.

Mitä eroa on teatteriin menemisessä konserttiin verrattuna?

Keskustelun aihe 3:

Mennään sitten teatterikokemuksessa vaikuttaviin tekijöihin.

Kuinka suuri vaikutus itse esityksellä on teatterikokemuksessa?

Entäs väliajalla, mitä teette silloin? Mitä toimintoja siihen kuuluu? Toistuuko joku toiminto aina samanlaisena?

Minkälainen vaikutus teatteriin lähdön odotuksella koko kokemukseen, kuinka suuri merkitys? (Lippujen ostolla, valmistautumisella, ym.)

Entäs millainen merkitys poislähdöllä on teatterikokemuksessa?

Millä tavalla aikaisemmat kokemukset vaikuttavat parhaillaan koettavaan teatterikokemukseen? Vaikuttavatko ennakkokäsitykseen tai etukäteen hankittu tieto esityksestä? Entäs eri tyyllilajit: draama, musikaali tai komediaa?

Miten yleisötiloissa vallitseva tunnelma vaikuttaa kokemukseen?

Miten muiden ihmisten läsnäolo vaikuttaa omaan kokemukseen? Onko vaikutusta, jos on hiljaista tai paljon puheensorinaa?

Miten fyysiset tilat vaikuttavat kokemukseen: ala-aula, ylälämpiö, katsomot, valaistus, tilojen toiminnallisuus ja tuoksut.

Onko eroa tuleeko päivä- tai iltanäytökseen?

Entäs vuodenajalla, käykö teatterissa syksyllä, keväällä, joulun alla tai talvella?

Keskustelun aihe 4:

Puhutaan seuraavaksi paikallisteatterista, eli tästä Kuopion kaupunginteatterista.

Millainen suhde teillä on tähän teatteriin? Miten se vaikuttaa teatterissa syntyvään kokemukseen? Onko kokemus erilainen täällä kuin jossain muualla?

Mistä se johtuu?

Mikä paikallisteatterissa on tärkeää?

Keskustelun aihe 5:

Lopuksi vielä, jos koette, että teatterissa käyminen on teille perinne, mitä se tarkoittaa ja merkitsee teille?

LOPETUS

Kiitos kaikille keskusteluun osallistumisesta!

Jäikö jollekin jotain kysyttävää? Jos tulee mieleen myöhemmin jotain, niin olkaa yhteydessä. Tässä vielä teille kaikille kiitokseski osallistumisesta Ystävänliput.